Møteinnkalling

Utvalg: Formannskap
Møtested: Bjugn rådhus, Tinboden
Møtedato: 12.11.2019
Tid: 09:00 -

Forfall meldes til postmottak@orland.kommune.no eller på telefon 72 51 40 00, for innkalling av varamedlemmer. Varamedlemmer møter kun ved spesiell innkalling.

Innkalling er sendt til:

Navn	Funksjon	Representerer
Tom Myrvold	ORD	H
Ogne Undertun	VARAO	AP
Anne Margrethe Bjørnerud	MEDL	H
Gunnhild Tettli	MEDL	AP
Knut Morten Ring	MEDL	AP
Finn Olav Odde	MEDL	SP
Laila Iren Veie	MEDL	SP

Vel møtt!

Tom Myrvold
ordfører

Saksnr	Innhold	Lukket
PS 19/3	Økonomiske måltall	
PS 19/4	Søknad om å arrangere UKM fylkesmønstring 2020	
PS 19/5	Ny langtidsplan for Forsvaret - innspill fra Forsvarsforum Trøndelag	

Orienteringer

- Orientering/drøfting av strategier og ambisjoner for Næringslivets Hus (rådhuset Brekstad)
- Risikovurdering ift IT-systemene og sammenslåingsprosjektene
- Innsyn i eldre og historiske databaser fra Ørland og Bjugn kommuner i nye Ørland kommune
- Orientering ved rådmann og ordfører

Arkiv: 2019/47-1
Dato: 04.11.2019
Saksbehandler: Geir Aune

ØRLAND KOMMUNE

SAKSFRAMLEGG

Saksnr	Utvalg	Møtedato
19/3	Formannskap	12.11.2019
	Kommunestyret	

ØKONOMISKE MÅLTALL

Rådmannens innstilling
I første omgang utarbeides følgende tre nøkkeltall:

1. Mål for økonomisk balanse. Korrigert netto driftsresultat på minst 1,75 % ift driftsinntekter
2. Mål for økonomisk buffer for å håndtere risiko for tapte inntekter eller økte kostnader. Fritt disposisjonsfond i prosent av driftsinntekter på minimum 5%.
3. Mål for finansieringsstruktur. Nye låneopptak – de skal ligge vesentlig under avdragsbeløpet for det enkelte år i planperioden.

Sakens bakgrunn og innhold
I ny kommunelov er det lovfestet en generalbestemmelse som slår fast at kommunene skal forvalte sin økonomi slik at den økonomiske handleevnen blir ivaretatt over tid og det er fastsatt regler for kommunens styring og kontroll med økonomien, bl.a krav om fastsetting av finansielle måltall for utviklingen av kommunens økonomi.

Formålet med finansielle måltall vil være å synliggjøre hva som skal til for å ha en sunn økonomi over tid og benytte dette som en del av beslutningsgrunnlaget i økonomiplan- og budsjettprosessen.

Det er ikke fastsatt hvilke måltall som skal benyttes. Fastsetting av finansielle måltall og nivået på disse må kommunene selv fastsette. Finansielle måltall bør være retningsgivende ift budsjett og økonomiplan-arbeidet i kommunen, men det bør ikke være absolutte krav. Det kan være vektige argument for å avvike fra de finansielle måltallene, men hovedregelen bør være at de finansielle måltallene skal følges. De finansielle måltallene bør forankres både politisk og administrativ for at de skal kunne benyttes effektivt i økonomistyringen av kommunen. Det er kommunestyret selv som skal vedta de finansielle måltallene.

Det finnes ikke noen konkrete krav til måltall og nivået på disse og derfor er både forslag til måltall og nivået på disse kun et forslag og bør være gjenstand for drøfting/diskusjon før de endelige måltallene fastsettes av kommunestyret.

Sensitivity: Internal

Vi har i samarbeid med Nye Åfjord kommune utarbeidet et notat for å belyse temaet (ligger vedlagt). Ut i fra det vi har funnet vil vi foreslå at det i første omgang utarbeides følgende tre nøkkeltall:

1 Mål for økonomisk balanse. Korrigert netto driftsresultat på minst 1,75 % ift driftsinntekter
2 Mål for økonomisk buffer for å håndtere risiko for tapte inntekter eller økte kostnader. Fritt disposisjonsfond i prosent av driftsinntekter på minimum 5%.
3 Mål for finansieringsstruktur. Prinsipielt sett burde det ha vært «Korrigert netto lånegjeld på 75% ift driftsinntekter». Da den sammenslåtte kommunen vil ligge godt over dette vil vi foreslå å fokusere på nye låneopptak – de skal ligge vesentlig under avdragsbeløpet for det enkelte år i planperioden.

Administrasjonens vurdering

Det er kommet krav i ny kommunelov om at den enkelte kommune skal utarbeide finansielle måltall. Ingen av kommunene har dette fra før og det er stort sett større kommuner som har arbeidet med dette.
Sett opp mot framlagt grunnlagsdokumentet for økonomiplanen ville vi fått følgende:

1. Mål for økonomisk balanse. Korrigert netto driftsresultat på minst 1,75% ift driftsinntekter = 11,1 mill kroner.
2. Mål for økonomisk buffer for å håndtere risiko for tapte inntekter eller økte kostnader. Fritt disposisjonsfond i prosent av driftsinntekter på minimum 5% = 31,7 mill kroner.
3. Mål for finansieringsstruktur. Prinsipielt sett burde det ha vært «Korrigert netto lånegjeld på 75% ift driftsinntekter». Da den nye kommunen vil ligge godt over dette vil vi foreslå å fokusere på nye låneopptak – de skal ligge under avdragsbeløpet for det enkelte år i planperioden = om lag 60.0 mill kr i låneopptak pr år.

Vedlegg

1 Finansielle måltall for bærekraftig utvikling / forslag til finansielle måltall for Ørland kommune

ØRLAND KOMMUNE

NOTAT OM

FINANSIELLE MÅLTALL FOR BÆREKRAFTIG UTVIKLING

FORSLAG TIL FINANSIELLE MÅLTALL FOR ØRLAND KOMMUNE

INNHOLD

Sammendrag økonomiske måltall for bærekraftig utvikling for Nye Ørland kommune 3

Ny kommunelov –fastsetting av finansielle måltall 5

Benytter Bjugn eller Ørland kommuner noen finansielle måltall i dag og er finansielle måltall omtalt for Nye Ørland kommune? 7

Økonomisk handlingsrom – analyse fra KS: 8

Eksempel på finansielle måltall 12

TBU anbefaler et nivået på netto driftsresultat på 1,75% for kommuner 13

KS-modell for beregning av minimumsnivå på netto driftsresultat og disposisjonsfond 13

KS-modellens beregning av minimumsnivået på netto driftsresultat og disposisjonsfond for Bjugn og Ørland kommuner 15

økonomiske nøkkeltall i hjartdal kommune, telemarksforskning 19

Intensjonsavtalen mellom kommunene finnøy, rennesøy og stavanger 20

Handlingsregler og økonomiske målsetninger – trondheim kommune 21

Telemark fylkeskommune 21

Indikatorer på økonomisk handlingsrom - KS 22

Kommuneproposisjonen 2018 23

Forslag til finansielle måltall for Nye Ørland kommune 23

Sammendrag økonomiske måltall for bærekraftig utvikling for Nye Ørland kommune

I ny kommunelov er det lovfestet en generalbestemmelse som slår fast at kommunene skal forvalte sin økonomi slik at den økonomiske handleevnen blir ivaretatt over tid[1] og det er fastsatt regler for kommunens styring og kontroll med økonomien, bla.a krav om fastsetting av finansielle måltall for utviklingen av kommunens økonomi[2].

Formålet med finansielle måltall vil være å synliggjøre hva som skal til for å ha en sunn økonomi over tid og benytte dette som en del av beslutningsgrunnlaget i økonomiplan- og budsjettprosessen.

Det er ikke fastsatt hvilke måltall som skal benyttes. Fastsetting av finansielle måltall og nivået på disse må kommunene selv fastsette. Finansielle måltall bør være retningsgivende ift budsjett og økonomiplan-arbeidet i kommunen, men det bør ikke være absolutte krav. Det kan være vektige argument for å avvike fra de finansielle måltallene, men hovedregelen bør være at de finansielle måltallene skal følges. De finansielle måltallene bør forankres både politisk og administrativ for at de skal kunne benyttes effektivt i økonomistyringen av kommunen. Det er kommunestyret selv som skal vedta de finansielle måltallene.

Dette notatet beskrive ulike finansielle måltall og notatet vil dermed kunne benyttes som et utgangspunkt for en drøfting rundt temaet og det foreslås finansielle måltall for Ørland kommune.

Kommunesektoren organisasjon (KS) måler økonomisk handlingsrom i kommunene ved bruk av tre indikatorer/nøkkeltall. Kommuner med moderat økonomisk handlingsrom kjennetegnes ved at de har:

- Netto driftsresultat etter bundne avsetninger på mellom 1-2% av driftsinntektene
- Korrigert disposisjonsfond på 5-8% av sum driftsinntekter
- Korrigert netto lånegjeld på mellom 65-75% av driftsinntektene

Både Bjugn og Ørland kommune er vurdert til å ha moderat økonomisk handlingsrom ved en samlet vurdering av de tre indikatorene med bakgrunn i tall fra 2017-regnskapene.

På oppdrag av KS har Menon Economics og Telemarksforskning utviklet et økonomistyringsverktøy for kommuner og fylkeskommuner som beregner minimumsnivået på netto driftsresultat og disposisjonsfond. Mediankommunen i modellen får et anbefalt minimum på netto driftsresultat på 1,81%. Anbefalt minimumsnivå på disposisjonsfond for å håndtere risiko varierer fra 2 til 12 %, men de fleste kommuner får et anbefalt nivå på mellom 2,5% til 6%. En tredjedel av kommunene har et lavere disposisjonsfond relativt til inntekter enn det anbefalte minimumsnivået og disse anbefales å ha en netto driftsresultat som på kort sikt bygger opp bufferkapitalen/disposisjonsfondet. Dersom deler av disposisjonsfondet er «øremerket» andre formål bør modellens anbefalte minimumsnivå komme i tillegg til dette.

---

[1] Jfr ny kommunelov § 14-1 1. ledd

[2] Jfr Kommuneloven § 14-2 C)

Ved bruk av økonomistyringsverktøyet så beregner den et langsiktig minimumsnivå for netto driftsresultat for Bjugn og Ørland kommuner på henholdsvis 0,5% og 7,5% med bakgrunn i historiske tall fra 2017 og tidligere. Vedrørende minimumsnivået på disposisjonsfond i prosent av driftsinntekter så beregner modellen for Bjugn og Ørland kommune henholdsvis 5,8% og 2,2%.

Teknisk beregningsutvalg for kommunal og fylkeskommunal økonomi anbefaler at nivået på netto driftsresultat for kommunene settes til 1,75 % av inntektene. I praksis viser det seg at mange kommuner benytter denne gjennomsnittlige anbefalingen som et måltall i sin kommunes langsiktige økonomistyring.

I en rapport skrevet av Telemarksforskning om økonomiske nøkkeltall i Hjartdal kommune fra 2012 framkommer det at netto driftsresultat ses gjennomgående på som det viktigste måltallet for kommunal økonomi. I rapporten er det anbefalt fem overordnede nøkkeltall, men nivå på nøkkeltallene er ikke omtalt.

Intensjonsavtalen mellom kommunene Finnøy, Rennesøy og Stavanger har et overordnet mål om at den nye kommunen skal ha en bærekraftig økonomi og tilstrekkelig handlingsrom til å løse nye utfordringer. For å løse dette skal kommunene basere prioriteringer og økonomistyring etter tre økonomiske måltall. Minst 2% netto driftsresultat i prosent av driftsinntekter. Minst 50 % egenfinansiering av investeringer. Minst 60 % gjeldsgrad (ekskl. startlån).

Trondheim kommuner og Telemark fylkeskommune har også fastsatt økonomiske målsetninger som er omtalt. I tillegg er det omtalt nøkkeltal i kommuneproposisjonen 2018.

Vi har kommet fram til et forslag på finansielle måltall for å sikre en forsvarlig langsiktig økonomisk utvikling i Nye Ørland kommune

1. Mål for økonomisk balanse. Korrigert netto driftsresultat på minst 2,5% ift driftsinntekter
2. Mål for økonomisk buffer for å håndtere risiko for tapte inntekter eller økte kostnader. Fritt disposisjonsfond i prosent av driftsinntekter på minimum 5%.
3. Mål for finansieringsstruktur. Korrigert netto lånegjeld på 75% ift driftsinntekter

Da dagens økonomiske situasjon tilsier at lånegjelden er for høy ift det langsiktige målet på 75% og at fritt disposisjonsfond sannsynligvis er for lite ift det langsiktige målet på 5% foreslås det midlertidige finansielle måltall inntil de langsiktige måltallene er nådd.

A. M1. Netto driftsresultat ift driftsinntekter på minimum 3,0% og at dette avsettes til fritt disposisjonsfond
B. Opptak av nye lån (eksl. startlån) skal ikke være høyere enn utgiftsførte låneavdrag i drift
C. Positiv utvikling ift å nå de langsiktige finansielle måltallene

Det finnes ikke noen konkrete krav til måltall og nivået på disse og derfor er både forslag til måltall og nivået på disse kun et forslag og bør være gjenstand for drøfting/diskusjon før de endelige måltallene fastsettes av kommunestyret.

Ny kommunelov –fastsetting av finansielle måltall

Ny kommunelov ble vedtatt av Stortinget den 8. juni 2018. Den nye kommuneloven legger sterkere vekt på langsiktig økonomisk handlefrihet, der finansielle måltall er et av verktøyene.

Det er lovfestet en generalbestemmelse som slår fast at kommunene skal forvalte sin økonomi slik at den økonomiske handleevnen blir ivaretatt over tid[3] og det er fastsatt regler for kommunens styring og kontroll med økonomien, bla.a krav om fastsetting av finansielle måltall for utviklingen av kommunens økonomi[4].

Den nye kommuneloven fremhever kommunestyrets ansvar for en langsiktig økonomiforvaltning, men uten at det innføres detaljerte og inngripende krav til eksempelvis størrelsen på årlige budsjettoverskudd eller et maksimalt gjeldsnivå for den enkelte kommune. Loven bygger på at det kommunale selvstyret vil stå sterkere der de folkevalgte i samspill med administrasjonen etablerer lokale handlingsregler og en økonomisk politikk som ivaretar økonomien over tid.

Bruk av gode finansielle måltall vil bidra til å ivareta en bærekraftig økonomi på lang sikt.

Stortinget vedtok den nye kommuneloven i juni 2018. Proposisjon, Prop. 46 L (2017-2018) inneholdt forslag til ny kommunelov. Lovforslaget bygger på NOU 2016:4 ny kommunelov som kommunelovutvalget la fram våre 2016 og høringsuttalelser til denne. Både prop. 46 L og NOU 2016:4 er derfor hensiktsmessige kilder til den vedtatte nye kommuneloven.

Gjeldende kommunelov i dag stiller ikke krav om at kommunene skal benytte finansielle måltall som styringsverktøy. Kommunelovutvalget viser til at det har blitt vanligere at kommuner benytter finansielle måltall i sin økonomistyring, jfr. Prop. 46 l kap 20.3. Med finansielle måltall siktes det til politiske mål for økonomisk utvikling, eksempelvis mål for utviklingen i netto driftsresultat, gjeldsgrad og driftsreserver. Forslaget stiller ikke nærmere krav til valg av måltall og hvilket nivå måltallene bør ligge på. Dette må vurderes individuelt for den enkelte kommune. Måltallene må fastsettes slik at de gjenspeiler hva som skal til for å oppnå en forsvarlig langsiktig økonomisk utvikling.

Kommunalbanken uttaler i sin høringsuttalelse til lovforslaget at bruk av gode økonomiske måltall anses sentralt for å ivareta en bærekraftig økonomi på lang sikt. Det vil være viktig at de måltallene kommunen velger å styre etter er forpliktende og godt forankret både politisk og administrativt. I Kommunalbanken sin dialog med kommunene ser vi at de som lykkes med bruk av finansielle måltall er de som har gjennomført en god prosess i forkant av valg av måltall. Lykkes man med å etablere et eierskap til måltallene er det større sannsynlighet for at man også lykkes med å prioritere slik at man når måltallene.

Kommunelovutvalgets forslag om at kommunestyret må ta i bruk finansielle måltall har fått bred positiv tilslutning blant høringsinstansene og departementet har videreført utvalgets lovforslag i proposisjonen. Departementet understreker at de finansielle måltallene må fastsettes av den enkelte kommune ut fra kommunens økonomiske situasjon. Det er ikke hensiktsmessig å

[3] Jfr ny kommunelov § 14-1 1. ledd
[4] Jfr Kommuneloven § 14-2 C)

fastsette bindende regler for valg av måltall og hvilket nivå måltallene bør ligge på. Departementet legger vekt på at kommunen selv må ta eierskap til utarbeidelse av og bruk av finansielle måltall som styringsverktøy.

Formålet med finansielle måltall :

Å synliggjøre hva som skal til for å ha en sunn økonomi over tid og benytte dette som en del av beslutningsgrunnlaget i økonomiplan- og budsjettprosessen.

Iflg NOU'en er det en underliggende forutsetning at måltallene fastsettes slik at de gjenspeiler hva som skal til for å oppnå en forsvarlig langsiktig utvikling som også gir en økonomisk handlefrihet for kommende generasjon. De finansielle måltallene bør samtidig balansere kortsiktige og langsiktige hensyn. For kommunene er det ikke et mål å oppnå et høyeste mulig driftsresultat eller laveste mulig gjeldsgrad. Utvalget vil understreke at hensikten med forslaget ikke er at måltallene skal fungere som maksimale tålegrenser for eksempelvis låneopptak, som kan virke legitimerende for «å låne til pipa». Utvalget krever ikke at de finansielle måltallene skal være bindende for økonomiplanen og årsbudsjettet. Bindende måltall ville i praksis være å sammenligne med en innstramming av kravet til budsjettbalanse og en innsnevring av det lokale skjønnet for hvordan midler skal og bør disponeres. Ambisjonen til den enkelte kommune bør like fullt være at de finansielle måltallene etter hvert blir mer førende for de lokalpolitiske beslutningene, slik at den økonomiske handleevnen kan styrkes over tid. Finansielle måltall kan således være et grunnlag for kommuner til å etablere en lokal økonomisk politikk, der måltallene også blir lokale handlingsregler for økonomistyringen.

Det er kommunestyret selv som skal vedta finansielle måltall for utvikling av kommunens økonomi iflg ny kommuneloven § 14-2. Økonomiplanen skal vise hvordan langsiktige utfordringer, mål og strategier skal følges opp. Økonomiplanen og årsbudsjettet skal vise kommunestyrets prioriteringer og bevilgninger og de målene og premissene som økonomiplan og årsbudsjettet bygger på. De skal også vise utviklingen i kommunens økonomi og utviklingen i gjeld og andre vesentlige langsiktige forpliktelser. Den nye kommuneloven stiller også krav til at det i årsberetningen skal redegjøres for forhold som er viktige for å bedømme den økonomiske utviklingen og stillingen, og om den økonomiske utviklingen og stillingen ivaretar den økonomiske handleevne over tid. I årsberetning skal det også rapporteres om virksomhetens måloppnåelse og andre ikke-økonomiske forhold som er av vesentlig betydning for kommunen eller innbyggerne.

Benytter Bjugn eller Ørland kommuner noen finansielle måltall i dag og er finansielle måltall omtalt for Nye Ørland kommune?

Er det sagt noe om måltall i intensjonsavtale eller andre dokument for nye Ørland kommune?

Det framkommer følgende om finansielle måltall i økonomiplanen 2019- 2023 til Bjugn kommune:

> Finansielle måltall
>
> Den nye kommuneloven krever at kommunen utarbeider finansielle måltall det skal styres etter.
>
> Det bør utarbeides måltall innenfor følgende områder:
>
> - Det bør avsettes minst 1,75% av frie inntekter på disposisjonsfond.
> - Gjeld i forhold til driftsinntekter
> - Avsetning disposisjonsfond
> - Disposisjonsfondets størrelse
> - Netto driftsresultat

Kan ikke se at tilsvarende er omtalt i økonomi og handlingsplanen for Ørland kommune for 2019-2023.

Ihht vedtatt økonomiplan for 2019-2023 for Bjugn kommuner er det omtalt at fellesnemnda i møte den 21.06.2018 har vedtatt en del forutsetninger og krav til økonomiplanene for 2019-2022 der det i punkt 7 framkommer at det skal utarbeides finansielle måltall ihht ny kommunelov § 14-2.

Økonomisk handlingsrom – analyse fra KS:

Kommunesektorens organisasjon (KS) måler økonomisk handlingsrom i kommunene ved bruk av tre indikatorer:

- Korrigert netto lånegjeld
- Netto driftsresultat etter bundne fondsavsetninger
- Disposisjonsfond hensyntatt regnskapsmessig mer-/mindreforbruk

Hovedregelen er at kommuner med begrenset økonomisk handlingsrom kjennetegnes ved at de har:

- Korrigert netto lånegjeld på over 75% av inntektene
- Netto driftsresultat etter bundne fondsavsetninger på under 1% av inntektene
- Disposisjonsfond hensyntatt regnskapsmessig mer-/mindreforbruk på under 5% av inntektene

Indikatorer på økonomisk handlingsrom i kommunene (kilde: KS)

I % av driftsinntekt i alt	Begrenset øk. handlingsrom	Moderat øk. handlingsrom	Større grad av øk. handlingsrom
Korrigert netto driftsresultat	Under 1	1-2	Over 2
Korrigert netto lånegjeld	Over 75%	65-75	Under 65
Korrigert disposisjonsfond	Under 5	5-8	Over 8

Korrigert netto driftsresultat

Korrigert netto driftsresultat er i KS sin analyse definert som netto driftsresultat korrigert for netto bundne avsetninger. Netto driftsresultat er et måltall for hvor stor andel av driftsinntektene som kan benyttes til avsetninger og finansiering av investeringer. Når man skal vurdere økonomisk handlefrihet har KS i sin analyse lag til grunn at netto driftsresultat bør korrigeres for netto bundne fondsavsetninger. Dette fordi dette er disposisjoner av netto driftsresultat som kommune er pliktig til å foreta i regnskapet, og som i hovedsak gjelder periodiseringer av inntektsføringer som er foretatt i regnskapet.

Netto driftsresultat for kommunene etter bundne fondsavsetninger er i 2017 på 3,3% av driftsinntektene, som er 0,4 prosentpoeng lavere enn i 2016 og 1,55 prosentpoeng høyere enn det anbefalte gjennomsnittsnivået fra TBU som er 1,75% for kommuner.

KS har i sin analyse tatt utgangspunkt i det anbefalte gjennomsnittsnivået fra TBU, og lagt til grunn at et korrigert netto driftsresultat på under 1% av driftsinntektene indikerer begrenset økonomisk handlefrihet. Videre at korrigert netto driftsresultat mellom 1% og 2% indikerer moderat økonomisk handlefrihet, mens over 2% indikerer større grad av økonomisk handlefrihet.

I 2017 hadde 99 av kommunene (23 %) et netto driftsresultat som indikerer begrenset økonomisk handlefrihet (under 1% av inntektene), hvilket er en økning på 38 kommuner eller 60% fra foregående år. Drøyt halvparten av kommunene har et resultat i 2017 som indikerer større grad av økonomisk handlefrihet (over 2%).

Korrigert netto lånegjeld

Korrigert netto lånegjeld er i analysen definert som netto lånegjeld fratrukket ubundne investeringsfond og korrigert for netto udekket i investeringsregnskapet. Netto lånegjeld er langsiktig gjeld fratrukket pensjonsforpliktelser, utlån og ubrukte lånemidler. Det er store variasjoner kommunene imellom når det gjelder i hvilken grad man har egenkapitalreserver som kan brukes til finansiering av fremtidige investeringer eller ekstraordinær nedbetaling av gjeld. I analysen tas det hensyn til det ved at det benyttes en korrigert netto lånegjeld definert som; netto lånegjeld fratrukket ubundne investeringsfond og korrigert for netto udekket i investeringsregnskapet.

Korrigert netto lånegjeld ved utgangen av 2017 varierer med -86 til 193 pst av brutto driftsinntekter. I 2017 utgjorde korrigert netto lånegjeld for alle landets kommuner 75,1 prosent av inntektene som er en økning på 0,5 prosentpoeng fra 2016.

KS har i analysen tatt utgangspunkt i at kommuner med gjeld over gjennomsnittet kan være mer følsomme for renteøkning etc., og dermed bør ha andre buffere i sin økonomi. KS har derfor definert korrigert netto lånegjeld over 75 prosent av inntektene som høy. I tillegg er gjeld mellom 65 og 75 prosent av inntektene definert som moderat og under 65 prosent som begrenset. I 2017 hadde 201 (49%) av kommunene høy gjeldsbelastning, hvilket er en økning på 6 kommuner fra foregående år. 146 kommuner (34%) hadde lav gjeldsbelastning (under 65 % av inntektene), og dette er en nedgang på 15 kommuner fra foregående år.

Korrigert disposisjonsfond

Korrigert disposisjonsfond er i KS sin analyse definert som disposisjonsfond korrigert for regnskapsmessig mer-/mindreforbruk fra drift. Størrelsen på disposisjonsfondet er en indikasjon på økonomisk handlefrihet, ved at fondet kan være en reserve for på kort sikt til å kunne møte uforutsette hendelser som svingninger i rentenivået. På denne måten kan man unngå at uforutsette hendelser får umiddelbar betydning for nivået på tjenestetilbudet. Ved vurdering av nivået på disposisjonsfondet bør det imidlertid også tas hensyn til samlet regnskapsmessig mer-/mindreforbruk, da dette også påvirker kommunens reelle økonomiske handlefrihet.

KS har lagt til grunn at et disposisjonsfond korrigert for regnskapsmessig mer-/mindreforbruk på under 5 prosent av driftsinntektene er en indikasjon på begrenset økonomisk handlefrihet. Korrigert disposisjonsfond på mellom 5% og 8% av inntektene representerer moderat økonomisk handlefrihet, mens korrigert disposisjonsfond ever 8% representerer større grad av økonomis handlefrihet.

90 kommuner (21%) har i 2017 disposisjonsfond som er under 5% av driftsinntektene, som er 18 færre enn i 2016. Antall kommuner som har disposisjonsfond på over 8% av driftsinntektene har samtidig økt med 32 til 259 kommuner.

Det er foretatt en samlet vurdering av den økonomiske handlingsfriheten i den enkelte kommune etter følgende prinsipper:

Begrenset økonomisk handlingsrom	Begrenset øk. handlingsfrihet (rødt) i alle tre delkriterier
Modereat økonomisk handlefrihet	a) Begrenset økonomisk handlefrihet (rødt) i minst ett av delkriteriene og samtidig moderat øk. handlingsfrihet (gult) i minst ett annet delkriterie. b) Moderat øk. handlefrihet (gult) i alle tre delkriteriene
Større grad av økonomisk handlefrihet	a) Større grad av øk. handlefrihet (grønt) i minst to av delkriteriene b) Større grad av øk. handlefrihet i ett av delkriteriene, og moderat øk. handlefrihet (gult) i de to andre delkriteriene

Kommunenes konsernregnskapstall for 2017 viser at korrigert netto lånegjeld utgjorde 75,1% av brutto driftsinntekter, en økning på 0,5 % fra 2016, ift KS sitt notat av 21.06.2018.

Gjeldsnivået er helt sentralt og viktig for vurdering av kommunens økonomiske handlingsrom. Ved bedømming av økonomisk handlingsrom må det i tillegg tas hensyn til i hvilken grad kommunen har reserver for å møte uforutsette hendelser, uten at dette på kort sikt trenger å få konsekvenser for tjenestetilbudet. Netto driftsresultat og disposisjonsfond er størrelser som sier noe om dette.

Ser man gjeldsnivå, netto driftsresultat og disposisjonsfond i sammenheng er hovedkonklusjonen at kommunenes økonomiske handlingsrom har endret seg relativt lite fra 2016 til 2017.

I 2017 var det 32 kommuner (7,5%) som vurderes å ha et begrenset økonomisk handlingsrom. Det er ni flere kommuner enn i 2016.

154 kommuner (36%) hadde moderat økonomisk handlingsrom, mens 240 kommuner (56%) hadde større grad av økonomisk handlingsrom. Antallet kommuner med større grad av økonomisk handlingsrom er redusert med 19 i 2017.

Kommunene på Fosen sammenlignet med gjennomsnitt for landet – basert på 2017-tall

Kommune	Netto driftsresultat inkl netto bunden avsetninger i % av driftsinntekter	Netto lånegjeld korrigert for ubundne investeringsfond i % av driftsinntekter	Disposisjonsfond ink. Regnskapsmessig mer-/mindreforbruk i % av driftsinntekter	Samlet vurdering ift økonomisk handlingsrom
Bjugn	5,5 (grønn)	88,3 (rød)	4,6 (rød)	Moderat øk. handlingsfrihet (gul)
Ørland	2,0 (gul)	125,4 (rød)	4,6 (rød)	Moderat øk. handlingsfrihet (gul)
Roan	6,6 (grønn)	83,7 (rød)	4,6 (rød)	Moderat øk. handlingsfrihet (gul)
Åfjord	1,3 (gul)	80,6 (rød)	11,6 (grønn)	Moderat øk. handlingsfrihet (gul)
Osen	1,5 (gul)	59,9 (grønn)	7,4 (gul)	Større grad av øk. handlingsfrihet (grønn)
Rissa	-0,1 (rød)	107,3 (rød)	6,0 (gul)	Moderat øk. handlingsfrihet (gul)
Leksvik	-1,2 (rød)	64,2 (grønn)	0,6 (rød)	Moderat øk. handlingsfrihet (gul)
Gjennomsnitt for landet	3,3 (grønn)	75,1 (rød)	11,4 (grønn)	

Både Bjugn og Ørland kommune var med bakgrunn i 2017-tall definert med moderat økonomisk handlingsfrihet totalt sett når alle tre nøkkeltall/indikatorer henynstas.

Begrenset økonomisk handlingsfrihet var intervallet for Bjugn og Ørland kommune både for nøkkeltallet korrigert lånegjeld og korrigert disposisjonsfond. Korrigert lånegjeld lå på 125,4 % av sum driftsinntekter for Ørland kommune og tilsvarende tall for Bjugn kommune var 88,3%. Begge lå over landsgjennomsnittet på 75,1%. Grensen for når en kommune har begrenset økonomisk handlingsfrihet for korrigert lånegjeld er satt til over 75% og både Bjugn og Ørland lå godt over denne grensen.

Korrigert disposisjonsfond i prosent av driftsinntekter for både Bjugn og Ørland kommune var på 4,6% for 2017. Tallet for landet lå på 11,4%. Grensen for når en kommune har begrenset

økonomisk handlingsfrihet for korrigert disposisjonsfond er satt til under 5% og intervallet for moderat økonomisk handlingsfrihet for dette nøkkeltallet var mellom 5,0% og 8,0%.

Når det gjelder korrigert netto driftsresultat i prosent av driftsinntekter så var tallet for 2017 for Bjugn og Ørland kommune på henholdsvis 5,5 % og 2,0 %. Bjugn ble her plassert i intevallet med større økonomisk handlingsfrihet og Ørland i intervallet med moderat økonomisk handlingsfrihet. Dersom dette nøkkeltallet hadde vært i intervallet begrenset økonomisk handlingsfrihet (lavere enn 1,0%), så ville kommunene samlet sett fått en vurdering med begrenset økonomisk handlingsfrihet.

Eksempel på finansielle måltall

Formålet med dette avsnittet er å omtale eksempel på finansielle måltall og nivået på disse som brukes av noen kommuner, fylkeskommuner og andre aktører. Omtalte måltall er ikke en fullstendig oversikt over alle finansielle måltall, men vi håper den kan gi oversikt over de mest aktuelle. Det kan være flere nyanser av finansielle måltall som ikke er omtalt.

TBU anbefaler et nivået på netto driftsresultat på 1,75% for kommuner

Teknisk beregningsutvalg for kommunal og fylkeskommunal økonomi (TBU) anbefaler at nivået på netto driftsresultat for kommunen settes til 1,75 % av inntektene. Anbefalingene er basert på et prinsipp om formuesbevaring av kommunesektoren som helhet, og er i utgangspunktet ikke en anbefaling for enkeltkommuner. I praksis viser det seg at mange kommuner benytter denne gjennomsnittlige anbefalingen som et måltall i sin kommunes langsiktige økonomistyring.

Anbefalt nivå på netto driftsresultat har vært ganske stabilt. Det var et skifte fra 2014. Utvalget anbefalte tidligere at netto driftsresultat for kommunesektoren som helhet over tid bør utgjøre 3% av driftsinntektene. Nivået ble endret hovedsakelig fordi inntekt fra momskompensasjon knyttet til investering ble flyttet fra drift til investering i 2014. I høstrapporten fra TBU for 2014 ble det anbefalte nivået på netto driftsresultat nedjustert.

Netto driftsresultat har vært utvalgets hovedindikator for den økonomiske balansen i kommuner og fylkeskommuner. Netto driftsresultat viser årets driftsoverskudd etter at renter og avdrag er betalt, og er et uttrykk for hva kommunen har til disposisjon til avsetninger og investeringer.

Netto driftsresultat måles i prosent av sum driftsinntekter for å beregne nøkkeltallet.

KS-modell for beregning av minimumsnivå på netto driftsresultat og disposisjonsfond

På oppdrag for KS har Menon Economics og Telemarksforskning utviklet et økonomistyringsverktøy for norske primærkommuner og fylkeskommuner. Målsetningen med prosjektet er at norske kommuner skal få et individuelt hjelpemiddel til å sette langsiktige bærekraftige minimumsnivåer på netto driftsresultat og disposisjonsfond sett i lys av kommunens økonomiske situasjon, forventede inntekter og de risikofaktorene kommunen er eksportert for. Modellen ble publisert i september 2018.

Risikoeksponering.

Basert på historiske Kostra-tall er det gjennomført en analyse av norske kommuners risikoeksponering over perioden 2006-2017. Analysen viser at i 10% av tilfellene opplevde norske kommuner negative fall på kr 1.550 pr innbygger eller mer. Til sammenligning har norske kommuner i snitt et budsjett på kr 100.000 per innbygger i løpet av perioden, men kun en håndfull kommuner har opplevd årlige negative svingninger på over kr 10.000 per innbygger.

Risikoeksponeringen er knyttet til svingninger i finansinntekter, skatteinntekter og rentekostnader. Kommuner med en høy andel finansinntekter, høye skatteinntekter per innbygger og relativt stor renteeksponert gjeld er derfor de mest risikoutsatt. Analysen viser at

det er høyst relevant å inkorporere risikohåndteringsevnen som en parameter i nivået på anbefalingen for netto driftsresultat.

Modellverktøyets anbefalinger og kommunens økonomiske situasjon

I prosjektet er det utviklet en modell som gir anbefalinger om minimumsnivåer for netto driftsresultat og disposisjonsfond med utgangspunkt i den enkelte kommunes økonomi. Modellen bygger på en sentral målsetting om stabil tjenesteproduksjon. For å oppnå dette ligger det inne en delmålsetning om at kommunen må ha tilstrekkelig buffer til å kunne håndtere et gitt nivå på risiko. Et sentralt moment er at anbefalingene er minimumsnivåer og det bør ikke være en målsetning å styre mot disse nivåene, men heller å sikre at kommunen ikke havner under de anbefalte minimumsnivåene.

Modellen tar som utgangspunkt hvordan hver enkelt kommune har styrt økonomien sin. Dersom en kommune planlegger å styre den langsiktige økonomien annerledes enn den har gjort de siste 5-15 årene er det viktig at den enkelte kommune endrer forutsetningene i excel-verktøyet for at det skal gi relevante anbefalinger. Med annerledes menes både en annen sammensetning av driftsutgifter og investeringer relativt til inntekter, samt nivået på den langsiktige lånegjelden relativt til inntekter.

Gitt en langsiktig forventing om årlig nominell vekst i driftsnivået på 3,5% og kommunen styrer økonomien slik de har gjort historisk, viser det utviklede modellapparatet følgende for norske kommuner:

- ✓ 18% av norske kommuner kan ha et netto driftsresultat på null og samtidig ha en stabil tjenesteproduksjon. Dette er kommuner som kan finansiere investeringene sine med kun investeringsinntekter og økt låneopptak, uten å øke gjeldsandelen sin. Tar man høyde for at enkelte kommuner vil ha behov for å øke sin risikohåndteringsevne, reduseres denne andelen til 10%. Det er verdt å merke seg at minimumsnivået på netto driftsresultat er sensitiv for forventet vekst i driftsinntekter. Dersom vi reduserer forventede driftsinntekter fra 3,5 % til 2 % faller andelen kommuner som kan ha et minimumsnivå på null til 6%.
- ✓ 31% av kommunen får en minimumsanbefaling for langsiktig nivå på netto driftsresultat som ligger mellom null og TBUs anbefaling på 1,75%, mens 51 % får et anbefalt minimumsnivå som er høyere enn 1,75.
- ✓ For 40% av kommunene er det langsiktige minimumsnivået på netto driftsresultat som følger av modellen høyere enn det de vil oppnå dersom de styrer økonomien slik de har gjort de siste 5 til 15 årene. For de fleste av disse kommunene er dette forventede nivået, basert på framskrivning av historisk nivå på tjenesteproduksjonen relativt til inntekter, imidlertid kun marginalt lavere enn minimumsanbefalingen.
- ✓ Anbefalt minimumsnivå på disposisjonsfond for å håndtere risiko varierer fra 2 til 12 %, mens de fleste kommunene får et anbefalt nivå på mellom 2,5 % til 6%. 34 % av kommunene har lavere disposisjonsfond relativt til inntekter enn det anbefalte minimumsnivået. Disse kommunene anbefales å ha en netto driftsresultat som på kort sikt bygger opp bufferkapitalen.

Det nye økonomistyringsverktøyet sammenlignet med TBUs beregningsopplegg

Metoden og premisset for anbefaling til det nye økonomistyringsverktøyet er på to punkter vesensforskjellig fra TBUs beregningsopplegg:

- ✓ TBUs anbefaling er basert på en målsetning om formuesbevaring, mens anbefalingene i det nye økonomistyringsverktøyet er basert på et prinsipp om stabil tjenesteproduksjon, med en delmålsetning om at kommunen må ha tilstrekkelig buffer for å kunne håndtere et gitt nivå på risiko.
- ✓ Modellen som er utviklet i prosjektet tar utgangspunkt i mikrodata og gir individualiserte anbefalinger til den enkelte kommune. TBUs måltall er basert på aggregerte tall for alle kommuner og gjelder for kommunesektoren som helhet.
- ✓ TBUs anbefalinger er basert på kommunens konsernnivå, mens økonomistyringsverktøyet gir anbefaling med utgangspunkt i kommunekassetall.

Likevel viser det seg at de to modellene gir relativt like anbefalinger på makronivå. Hvis vi aggregerer opp mikrobaserte modells anbefalinger opp til alle primærkommuner, finner vi at mediankommunen i modellen får et anbefalt langsiktig nivå på netto driftsresultat på 1,81 %. Tar man høyde for at noen kommuner på kort sikt har behov for å øke sin risikohåndteringsevne, øker minimumsanbefaling for netto driftsresultat for mediankommunen til 2,08 %. Vi ser at kravene som gjelder for alle primærkommuner i sum, dermed ikke avviker vesentlig fra TBUs anbefaling på 1,75 % for primærkommunene.

Prinsipielt sett bør nøkkeltall om kommunes økonomiske situasjon utarbeides på konsernnivå. Brukertester viser imidlertid at økonomiansvarlig i kommunene forholder seg til kassetall i sin økonomiplanlegging. For å sikre brukervennlighet og relevans baserer modellen seg per i dag derfor på kommunekasseregnskaper og ikke konserntall. Analyser viser videre at nivået på anbefalingen for de fleste kommuner i liten grad er sensitiv for om man legger til grunn konserntall eller kassetall. For kommuner med store avvik mellom konserntall og kassetall vil det imidlertid være viktig å gjøre individuelle justeringer av sentrale parametere i bruk av modellen.

KS-modellens beregning av minimumsnivået på netto driftsresultat og disposisjonsfond for Bjugn og Ørland kommuner

Modellen bygger på en sentral målsetning om stabil tjenesteproduksjon. For å oppnå dette ligger det inne en delmålsetning om at kommunen må ha tilstrekkelig buffer til å kunne håndtere et gitt nivå på risiko. Vi antar at alle utgifter og inntekter må vokse i takt med driftsinntektene for å opprettholde en stabil tjenesteproduksjon. Anbefalingene er langsiktige. Vi antar at kommunens gjeld som andel av inntekter ikke kan øke, dersom stabil tjenesteproduksjon skal opprettholdes. Dette kommer av at det ikke vil være bærekraftig på lang sikt dersom gjelda vokser raskere enn inntektene på lang sikt. Et sentralt moment er at anbefalingene er minimumsnivåer og det bør ikke være en målsetning å styre mot disse nivåene, men heller å sikre at kommunen ikke havner under de anbefalte minimumsnivåene.

Modellen gir anbefalinger for følgende:

1.Langsiktig minimumsnivå for netto driftsresultat
- Netto driftsresultat som er tilstrekkelig for å finansiere kommunens investeringer
- Gitt at gjelda som andel av inntekter ikke kan øke
- Investeringsutgifter og -inntekter som andel av utgifter er lik sitt historiske snitt

2. Tilstrekkelig stort disposisjonsfond for å håndtere rimelig risiko. Rimelig risiko tilsier at kommunene skal kunne håndtere den største av:
- En renteøkning på 2% over fire år. Avkastning på finansformue antas å øke med 1%.
- Fall i finansinntekter og skatteinntekter lik 5-persentilen av slike fall i perioden 2004-2016.

Økt rente vil på lengre sikt redusere premieinnbetalingene. Dermed vil økt rente for de aller fleste kommuner kun være et midlertidig sjokk. Vi benytter variabelen "Renteeksponert gjeld" fra KOSTRA for å beregne risiko tilknyttet renteøkning. Denne tar høyde for rentekompensasjonsordninger og skal reflektere hvor stor del av kommunens gjeld som i praksis påvirkes av renteendringer. Den tar ikke høyde for eventuelle langsiktige rentebindinger.

Det som bidrar til økt risiko i modellen er dermed: Høy netto renteeksponert gjeld, skatteinntekter over 90% av landsgjennomsnittet og høye finansinntekter relativt til andre inntekter.

Bak de beregnede tallene ligger det en forutsetning om at Bjugn og Ørland kommuner planlegger å styre økonomien tilnærmet likt som de siste 5 til 15 årene. Det er mulig å justere forutsetningene i modellen dersom man tror det blir endringer, men da må det gjøres beregninger ift dette. Det er ikke gjort her.

NDR= netto driftsresultat

Resultater	Bjugn kommune	Ørland kommune
Forventet NDR ved stabil tjenesteproduksjon	5,8%	4,7%
Langsiktig minimumsnivå for NDR	0,5%	7,5%
Minimumsnivå for disposisjonsfond for å håndtere risiko	5,8%	2,2%
Kortsiktig minimumsnivå for NDR for å bygge opp disposisjonsfond	1,5%	7,6%
Årlig endring i gjeld andel av inntekter	0,0%	0,0%
Differanse forventet NDR og risikojustert minimumsnivå NDR	4,3%	-2,9%

Forventet netto driftsresultat ved stabil tjenesteproduksjon.

Dette angir hvor stort netto driftsresultat kommunen kan forvente å oppnå dersom inntekter og kostnader utvikler seg i tråd med forutsetninger gitt i de historiske tallene eller etter skjønnsmessige justeringer. Det er ikke lagt inn noen skjønnsmessige justeringer i beregningene for Bjugn og Ørland kommuner. Tallet vises som andel av driftsinntekter. I modellen er tallet beregnet til 5,8 % for Bjugn og 4,7 % for Ørland.

Langsiktig minimumsnivå for netto driftsresultat

Dette angir det nettodriftsresultat som er tilstrekkelig til å finansiere kommunens investeringer uten at kommunens gjeld som andel av inntektene øker. Dersom investeringene kan finansieres full ut av investeringsinntekter og låneopptak uten at gjelda som andel av kommunes inntekter

øker, vil dette minimumsnivået være lik null. Dette vil tilsi at kommunen vil ha en gjeldsbelastning som øker i takt med inntektsveksten og må anses som et absolutt minimum for hva som er bærekraftig på lang sikt. Modellen anbefaler ikke at man styre mot minimumsnivået, kun at kommunen ikke bør styre mot et netto driftsresultat som er lavere enn dette. Tallet vises som andel av driftsinntekter. Tallet er i modellen beregnet til 0,5% for Bjugn og 7,5 % for Ørland.

Minimumsnivå for disposisjonsfond for å håndtere rimelig risiko

Minimumsnivået for disposisjonsfond basert på den enkelte kommunes risikoprofil. Dersom kommunen har et mindre disposisjonsfond enn det anbefalte nivået bør det bygges opp gjennom en periode med noe høyere netto driftsresultater og avsetninger til disposisjonsfondet. Dersom deler av disposisjonsfondet er øremerket til andre formål bør modellens anbefalte minimumsnivå komme i tillegg til dette. Dersom kommunen opplever uforutsette inntektsbortfall eller kostnadsøkninger vil et slikt disposisjonsfond i alt, bortsette fra de mest ekstreme tilfellene, være tilstrekkelig til å dekke opp for dette. Dersom deler av disposisjonsfondet benyttes i et år med slike uforutsett inntektssvikt eller kostnadsøkning, anbefales det at disposisjonsfondet bygges opp igjen når kommunen er tilbake til en normalsituasjon igjen. Tallet vises som andel av driftsinntekter. Ettersom inntektene til kommunen vokser vil minimumsnivået for disposisjonsfondet målt i kroner øke hvert år. I modellen er tallet beregnet til 5,8% for Bjugn og 2,2 % for Ørland.

Kortsiktig minimumsnivå for netto driftsresultat for å bygge opp disposisjonsfond

Dersom kommunen har et lavere disposisjonsfond enn det anbefalte minimumsnivået bør det bygge opp gjennom økte netto driftsresultater. I modellen er det satt fire år som periode for å bygge opp disposisjonsfondet i slike tilfeller. Det kortsiktige minimumsnivået for netto driftsresultat består av de langsiktige minimumsnivået pluss en fjerdedel av differansen mellom faktisk disposisjonsfond og anbefalt disposisjonsfond. Dersom kommunen har et disposisjonsfond som er tilstrekkelig stort til å håndtere rimelig risiko vil det kortsiktige minimumsnivået sammenfalle med det langsiktige minimumsnivået. I modellen er tallet beregnet til 1,5 % for Bjugn og 7,6% for Ørland.

Differanse forventet NDR og risikojustert minimumsnivå NDR

Ved lavere forventet netto driftsresultat enn beregnet risikojustert minimumsnivået for netto driftsresultat vil dette tallet være negativt. Kommunen vil da ikke oppnå det anbefalte minimumsnivået på netto driftsresultat og samtidig opprettholde veksten i driftsutgifter og investeringstakten, gitt modellens forutsetninger. Kommunen vil da måtte redusere veksten i driftsutgifter og/eller investeringstakten for å kunne være på en langsiktig bærekraftig bane. Modellen gir ingen anbefalinger om hva det bør kuttes i, kun at det ikke vil være bærekraftig å fortsette med tilsvarende utgifts- og gjeldsvekst relativt til inntektsveksten som kommunen har hatt historisk eller det er lagt opp til i skjønnsmessige justeringer. Modellen beregner også det akkumulerte merforbruket som ville blitt opparbeidet ved å kjøre med det beregnede

minimumsnivået for netto driftsresultat og ikke justere for kommunens utgiftsvekst. Dersom kommunens forventede netto driftsresultat er høyere enn beregnet minimumsnivå for netto driftsresultat vil kommunen ha rom for å redusere sin gjeldsandel, bygge opp finansformue eller øke drifts- eller investeringsutgifter. I modellen er tallet beregnet til 4,3 % for Bjugn og – 2,9 % for Ørland. Merk at tallet er negativt for Ørland kommune.

Oppstilling over forutsetninger som ligger til grunn for beregningene

Justerbare forutsetninger			Referanse for utfylling av skjønnsmessig justering		
	Bjugn kommune	Ørland kommune	Kostra 2017 Bjugn	Kostra 2017 Ørland	Lands-gjennomsnitt
Driftsutgifter som andel av drifts-inntekter og rente-inntekter (siste 5 år)	89,2%	88,6%	82,0%	89,0%	92,4%
Investeringer som andel av driftsutgifter (siste 15 år)	12,5%	25,5%	5,5%	59,7%	13,4%
Investeringsinntekter som andel av investeringsutgifter (siste 4 år)	31,5%	27,8%	4,1%	20,9%	28,2%
Avdrag som andel av gjeld (siste år)	2,5%	3,0%	2,4%	2,9%	4,7%
Forventet avkastning på finansformuen (siste 5 år)	7,2%	3,7%	4,9%	2,8%	3,4%
Forventet rente på gjeld	1,83%	1,83%	23,1%	2,4%	
Forventet langsiktig realvekst i drifts-	1,0%	1,0%			

inntekter (langsiktig forventning)					
Forventet langsiktig kommunal deflator (langsiktig forventning)	2,5%	2,5%			
Langsiktig ønsket gjeld som andel av drifts- og renteinntekter (siste år)	126,6%	145,7%	126,6%	145,7%	78,4%
Andel av gjeld med rente bundet 4 år eller lengre	0,0%	0,0%			

Økonomiske nøkkeltall i hjartdal kommune, telemarksforskning

I rapporten ses det nærmere på økonomiske nøkkeltall og hovedindikatorer i den overordnede kommunale økonomistyringen. Det anbefales fem overordnede nøkkeltall. Målene skal sikre økonomisk kontroll og handlefrihet, både i dag og i fremtiden. Det er ikke anbefalt konkrete måltall for nøkkeltallene. Rapporten er skrevet Telemarksforskning v/ Ailin Aastvedt og datert 16.11.2012. Det framgår av rapporten at for at nøkkeltallene skal være nyttige i den økonomiske styringen av kommunen må det fastsettes konkrete måltall og disse målene bør forankres politisk, og inngå som en del av den politiske styringen av kommunen.

I rapporten er det sett nærmere på hvilke økonomiske nøkkeltall som andre mener er sentrale, slik som Kommunal- og regionaldepartementet, fylkesmannen og pressen. I tillegg er det kartlagt bruk av økonomiske nøkkeltall i Telemarkskommunene. Det er også sett nærmere på hvilke nøkkeltall kommunen har bruk i økonomiplan/budsjett og årsmelding.

Av rapporten framgår det at netto driftsresultat ses gjennomgående på som det viktigste måltallet for kommunal økonomi. Det er vanskelig å peke ut hvilke andre nøkkeltall som er viktigst. Avvik fra budsjett er også en indikator som de fleste kan enes om er svært viktig i den økonomiske styringen av en kommune.

Det er også viktig å inkludere nøkkeltall som sikrer en økonomisk «buffer» eller at kommunen har noe å gå på ved uforutsette hendelser. Norske kommuner har mulighet til å ta opp lån, og gjeldsbelastning og konsekvensene låneopptak har for driften er svært viktig for den økonomiske styringen i nesten alle norske kommuner. Det bør derfor knyttes noen indikatorer til finansieringsstruktur og rente- og avdragsbelastning.

Ved valg av økonomiske nøkkeltall er det i rapporten lagt vekt på at de økonomiske nøkkeltallene skal være lette å forstå og enkle å benytte i den praktiske økonomistyringen av kommunen. For å oppnå dette er det viktig at de økonomiske nøkkeltallene ikke er for mange, eller for kompliserte å beregne. Det er også en fordel om nøkkeltallene er enkle å sammenligne med andre.

På bakgrunn av dette er det i rapporten anbefalt følgende overordnede nøkkeltall:

1. Økonomisk balanse målt ved netto driftsresultat
2. Økonomisk buffer målt ved disposisjonsfond
3. Rente- og avdragsbelastning målt ved finansutgifter
4. Finansieringsstruktur målt ved netto lånegjeld
5. Økonomisk kontroll målt ved avvik fra budsjett

Rapporten sier kun noe om anbefalte overordnede nøkkeltall og ikke nivået. Telemarksforskning anbefaler at Hjartdal arbeider videre med å konkretisere nivået på noen økonomiske nøkkeltall.

Intensjonsavtalen mellom kommunene Finnøy, Rennesøy og Stavanger

Intensjonsavtalen mellom kommunene gir føringer på hvilke økonomiske mål og intensjoner som legges til grunn for etablering av den nye kommunen.
Det overordnede målet for kommuneøkonomien er at den nye kommunen skal ha en bærekraftig økonomi og tilstrekkelig handlingsrom til å løse nye utfordringer. For å oppnå dette skal kommunene basere sine prioriteringer og økonomistyring på følgende økonomiske måltall:

- Minst 2% netto driftsresultat i prosent av driftsinntekter
- Minst 50 % egenfinansiering av investeringer
- Minst 60% gjeldsgrad (eksl. Startån)

Overordnede langsiktige økonomiske mål er essensielt for å kunne styre kommuneøkonomien. Målene er derfor foreslått å være retningsgivende og med en prioriteringsrekkefølge. Samtidig foreslås handlingsregler for å sikre måloppnåelse og god økonomistyring både i den enkelte kommune og i Nye Stavanger. I tillegg er det anbefalt nye grep for å sikre en framtidig robust kommuneøkonomi i Nye Stavanger, herunder et mål for hvor stor disposisjonsfondet før være sammenlignet med driftsinntektene, satt til minimum 6 % av netto driftsinntekter.

Handlingsregler og økonomiske målsetninger – Trondheim kommune

(kilde – presentasjon fra Trondheim kommune, Rådmannens fagstab, finans)

Regler og økonomiske målsetninger for Trondheim kommune:

1. Handlingsregel kapitalutgifter. Renter og avdrag budsjetteres til 8 % av frie disponible inntekter
2. Målsetting om gjeldsgrad. Bykassefinansiert gjeld skal over tid ikke utgjøre mer enn 70 % av driftsinntektene
3. Målsetting om at netto driftsresultat skal utgjøre 2 – 2,5% av driftsinntektene
4. Målsetting om størrelsen på disposisjonsfondet. Disposisjonsfondet skal over tid utgjøre minst 5% av kommunens driftsinntekter.

Telemark fylkeskommune

Fylkestinget i Telemark fylkeskommune har 05.06.2018 vedtatt et utfordringsnotat 2019-2022. Telemarks fylkeskommune slår seg sammen med Vestfold fylkeskommune fra 2020, og de økonomiske utfordringene på lengre sikt må ses samlet på de to fylkeskommunene. Hovedutfordringen for den kommende perioden er å tilpasse driften til reduserte driftsrammer.

God økonomistyring, effektivisering og bedre ressursbruk er nødvendige forutsetninger for en bærekraftig økonomi framover.

Økt gjeld og reduserte inntekter krever god økonomistyring. En økonomisk politikk med overordnede økonomiske mål er en viktig forutsetning for å skape en bærekraftig økonomi. De økonomiske målene ble vedtatt i økonomiplan 2018-2021:

a) Netto driftsresultat på minst 4%
b) Gjennomsnittlig egenfinansiering på 50%
c) 8% av driftsinntektene på disposisjonsfond som er til fri disposisjon
d) Avvik fra driftsbudsjett på maksimalt 1%

I tillegg indikatorer på økonomisk handlingsrom i fylkeskommunene (kilde: KS)

I % av driftsinntekt i alt	Lite handlingsrom	Moderat handlingsrom	Godt handlingsrom
Korrigert netto driftsresultat	Under 3	3-5	Over 5
Korrigert netto lånegjeld	Over 90	60-90	Under 60
Korrigert disposisjonsfond	Under 5	5-10	Over 10

Både Telemark fylkeskommune og Vestfold fylkeskommune legger til grunn disse indikatorene for å vurde den økonomiske situasjonen i fylkeskommunen.

Det er andre intervaller for fylkeskommuner enn for kommuner ift KS sine tall, men også ift TBU sin anbefalinger ift netto driftsresultat. Slik at fylkeskommunes måltall vil ikke være direkte sammenlignbare med kommunen.

Indikatorer på økonomisk handlingsrom - KS

Kommunesektorens organisasjon (KS) måler økonomisk handlingsrom i kommunen ved tre indikatorer:

- Korrigert netto lånegjeld
- Netto driftsresultat etter bundne fondsavsetninger
- Disposisjonsfond hensyntatt regnskapsmessig mer-/mindreforbruk

Hovedregelen er at kommuner med begrenset økonomisk handlingsrom kjennetegnes ved at de har:

- Korrigert netto lånegjeld på over 75% av inntektene
- Netto driftsresultat etter bundne fondsavsetninger på under 1% av inntektene
- Disposisjonsfond hensyntatt regnskapsmessig mer-/mindreforbruk på under 5% av inntektene

Indikatorer på økonomisk handlingsrom i kommunene (kilde: KS)

I % av driftsinntekt i alt	Begrenset øk. handlingsrom	Moderat øk. handlingsrom	Større grad av øk.handlingsrom
Korrigert netto driftsresultat	Under 1	1-2	Over 2
Korrigert netto lånegjeld	Over 75%	65-75	Under 65
Korrigert disposisjonsfond	Under 5	5-8	Over 8

Kommuneproposisjonen 2018

I kommuneproposisjonen for 2018 ble den økonomiske situasjonen i kommunene basert på KOSTRA-tall omtalt. Her ble også gode og aktuelle indikatorer på nøkkeltall presentert, indikatorer som vi kan bruke som finansielle måltall i vår langsiktige styring av kommunens økonomi. Følgende nøkkeltall ble omtalt:

1. Netto driftsresultat i prosent av driftsinntektene
2. Disposisjonsfond + mindreforbruk i prosent av driftsinntektene
3. Arbeidskapital (fratrukket premieavvik) i prosent av driftsinntektene
4. Langsiktig gjeld (fratrukket pensjonsforpliktelser) i prosent av driftsinntektene
5. Netto renteeksponering i prosent av driftsinntektene
6. Hvor mye man har igjen etter å ha betalt renter/avdrag

Forslag til finansielle måltall for Nye Ørland kommune

Formålet med finansielle måltall er å synliggjøre hva som skal til for å ha en sunn økonomi over tid og benytte dette som en del av beslutningsgrunnlaget i økonomiplan- og budsjettprosessen.

Både Bjugn kommune og Ørland kommune har moderat økonomisk handlefrihet når tre nøkkeltall er vurdert samlet ifølge analyse om økonomisk handlingsfrihet utført av KS med bakgrunn i 2017-tall.

Begge kommunene kom best ut for nøkkeltallet korrigert netto driftsresultat i prosent av driftsinntektene. For å ha kunne bli definert med større økonomisk handlefrihet for dette nøkkeltallet må du ha et korrigert netto driftsresultat i prosent av driftsinntekter som ligger over 2,0 %. For å ha kunne bli definert med moderat handlefrihet for dette nøkkeltallet må kommunen ha et korrigert netto driftsresultat i prosent av driftsinntekter som ligger i intervallet 1,0%- 2,0 %. Bjugn kommune hadde 5,5 % for 2017 og hadde større grad av økonomisk handlefrihet for dette nøkkeltallet, mens Ørland kommune hadde 2,0% og lå akkurat innenfor intervallet som definerte moderat økonomisk handlefrihet.

Når det gjelder de to andre nøkkeltallene som var bakgrunnen for KS sin analyse, korrigert lånegjeld og korrigert disposisjonsfond begge i prosent av driftsinntekten, så var både Bjugn kommune og Ørland kommune vurdert å ha begrenset økonomisk handlefrihet for disse to nøkkeltallene.

Korrigert disposisjonsfond i prosent av driftsinntekter var 4,6 % både for Bjugn og Ørland kommune i KS- sin analyse og var definert med begrenset økonomisk handlefrihet ift dette nøkkeltallet. For å kunne bli definert med begrenset økonomisk handlefrihet har du et korrigert disposisjonsfond i prosent av driftsinntekter som utgjør mindre enn 4%. For å kunne bli definert med moderat økonomisk handlefrihet har du et korrigert disposisjonsfond i prosent av

driftsinntekter mellom 4% og 8%. Kommuner med et korrigert disposisjonsfond over 8% er definert med større økonomisk handlefrihet for dette nøkkeltallet i KS sin analyse.

For å bli definert med større økonomisk handlefrihet for nøkkeltallet korrigert lånegjeld i prosent av driftsinntekter må det være under 65%. For å kunne bli definert moderat økonomisk handlefrihet må nøkkeltallet være mellom 65% og 75%. Kommuner med korrigert lånegjeld i prosent av driftsinntekter som overstiger 75% er definert med begrenset handlefrihet. For Bjugn kommune viste dette nøkkeltallet 88,3% og for Ørland kommune 125,4%. Gjennomsnittet for landet lå på 75,1%.

Minner om at tallene ovenfor er beregnet ut fra regnskapet for 2017 og at regnskapet for 2018 kan gi andre tall.

Vi mener at det er hensiktsmessig å ta utgangspunkt KS sine nøkkeltall/indikatorer for økonomisk handlingsfrihet når det gjelder finansielle måltall for bærekraftig økonomisk utvikling for Nye Ørland kommune.

Både Bjugn og Ørland kommune har en forholdsvis høy gjeldsgrad ift landsgjennomsnittet og har ikke veldig stor økonomisk buffer i disposisjonsfondene sine for å imøtekomme uforutsette utgifter, inntektstap eller renteøkninger. Den nye kommuneloven stiller også endrede krav for å beregne minimumsnivået på låneavdrag som må utgiftsføres i driftsregnskapet som kan medføre at Nye Ørland kommune må utgiftsføre forholdsmessig mer i låneavdrag i driftsregnskapet og dette vil kunne utfordre kommuneøkonomien.

En økonomisk politikk med overordnede økonomiske mål er en viktig forutsetning for å skape en bærekraftig utvikling med et økonomisk handlingsrom.

Indikatorer på økonomisk handlingsrom i kommuner som KS-benytter i sine analyser

I % av driftsinntekt i alt	Begrenset øk. handlingsrom	Moderat øk. handlingsrom	Større grad av øk.handlingsrom
Korrigert netto driftsresultat	Under 1	1-2	Over 2
Korrigert netto lånegjeld	Over 75%	65-75	Under 65
Korrigert disposisjonsfond	Under 5	5-8	Over 8

Netto driftsresultat i prosent av driftsinntekter

Netto driftsresultat er den viktigste indikatoren på en sunn og bærekraftig kommuneøkonomi. Et godt netto driftsresultat kan bidra til et handlingsrom i framtiden.

Netto driftsresultat har vært TBU sin hoved-indikator på økonomisk balanse i kommuner og fylkeskommuner. Netto driftsresultat viser årets driftsoverskudd etter at renter og avdrag er betalt, og er et uttrykk for hva kommunen har til disposisjon til avsetninger og investeringer. Netto driftsresultat måle i prosent av sum driftsinntekter for å beregne nøkkeltallet. TBU anbefaler at nivået på netto driftsresultat for kommuner settes til 1,75 % av inntektene.

I Telemarksforsknings rapport om økonomiske nøkkeltall i Hjartdal kommune framgår det at netto driftsresultat ses gjennomgående på som det viktigste måltallet for kommunal økonomi. Det er ikke fastsatt noe nivå på måltallet i rapporten. Vi ser også at nøkkeltallet netto driftsinntekter brukes i intensjonsavtalen mellom kommunene Finnøy, Rennesøy og Stavanger og der er det satt en måltall om minst 2%. I Trondheim kommune er det en målsetting om at netto driftsresultat skal utgjøre 2 -2,5 % av driftsinntektene. Telemark fylkeskommune har et mål om nett driftsresultat på minst 4%, men fylkeskommunene har et høyere krav til nøkkeltallet. Netto driftsresultat er også et av nøkkeltallene som er anbefalt i kommuneproposisjonen 2018. Nøkkeltallet nevnes også som eksempel på nøkkeltall i grunnlagene til ny kommunelov.

På oppdrag fra KS har Menon Economics og Telemarksforskning utviklet et økonomistyringsverktøy for norske primærkommuner og fylkeskommuner som beregner minimumsnivået på netto driftsresultat og disposisjonsfond. Mediankommunen i modellen får et anbefalt langsiktig nivå på netto driftsresultat på 1,81%.

TBU sine anbefaling er basert på en målsetning om formuesbevaring, mens anbefalingene i det nye økonomistyringsverktøyet er basert på et prinsipp om stabil tjenesteproduksjon med en delmålsetning om at kommunen må ha tilstrekkelig buffer for å kunne håndtere et gitt nivå på risiko.

Ved bruk av KS sitt nye økonomistyringsverktøy så beregner den et langsiktig minimumsnivå for netto driftsresultat for Bjugn og Ørland kommune på henholdsvis 0,5% og 7,5% med bakgrunn i historiske tall fra 2017 og tidligere. Det er et ganske stort sprik. Et evt gjennomsnitt vil ligge på 4,0%.

I KS sin vurdering av økonomisk handlingsrom er netto driftsresultat inkl. netto budne avsetninger i prosent av driftsinntekter en av indikatorene. Moderat økonomisk handlingsrom for dette nøkkeltallet er satt i intervallet 1-2% og større økonomisk handlingsrom er satt til over 2%. For 2017 ble nøkkeltallet for Bjugn og Ørland kommuner beregnet til 5,5% og 2,0%.

Vi vurderer at det kan være hensiktsmessig å fastsette et langsiktig nivå på nøkkeltallet netto driftsresultat som er noe høyere enn TBU sin anbefaling pga beregnede minimumsnivå i KS sin modell og at noen kommuner har valgt et tall mellom 2-2,5%. I KS sin analyse om økonomisk handlingsrom så er et høyere tall enn 2,0 % vurdert som større grad av økonomisk handlingsfrihet. Hvor høyt nivået skal fastsettes vil blir en skjønnsmessig vurdering, men vi har valgt å landet på 2,5%.

<u>Disposisjonsfond i prosent av sum driftsinntekter</u>

Disposisjonsfond i prosent av driftsinntekter er en av de anbefalte indikatorer på økonomisk handlingsrom i KS sin modell. Disposisjonsfondet kan være en reserve for på kort sikt å kunne møte uforutsette hendelser uten at det umiddelbart får betydning for tjenestetilbudet. Iflg KS har kommuner som har et disposisjonsfond på mellom 5 og 8 prosent av inntekten moderat økonomisk handlefrihet og de som har et disposisjonsfond høyere enn 8% har større økonomisk handlefrihet. Basert på 2017-tall hadde både Bjugn og Ørland kommuner disposisjonsfond inkl. regnskapsmessige mindreforbruk i prosent av driftsinntekter på 4,6%.

KS har også en modell som beregner minimumsnivået på disposisjonsfondet for å håndtere risiko for kommunene. Anbefalt minimumsnivå på disposisjonsfond for å håndtere risiko varierer fra 2 til 12%, mens de fleste kommunene får et anbefalt nivå på mellom 2,5% til 6%. En tredjedel av kommunene har lavere disposisjonsfond relativt til inntekter enn det anbefalte minimumsnivået og disse kommunene anbefales å ha en netto driftsresultat som på kort sikt bygger opp bufferkapitalen/disposisjonsfondet.

For Bjugn og Ørland kommuner beregner modellen et minimumsnivå på henholdsvis 5,8% og 2,2%, dersom vi antar at kommunen planlegger å styre økonomien tilnærmet likt som de siste 5 til 15 år. Det er mulig å justere forutsetningene, men det er ikke foretatt noen justering i denne beregningen. Et gjennomsnitt på beregnet minimumsnivået av størrelsen på disposisjonsfondet for å håndtere risiko for Bjugn og Ørland blir 4%. I rapporten bak modellen framkommer det at dersom deler av disposisjonsfondet er øremerket til andre formål bør modellens anbefalte minimumsnivå komme i tillegg til dette.

I Telemarksforskning sin rapport til Hjartdal kommune så er en av nøkkeltallene som anbefales økonomisk buffer mål ved disposisjonsfond. De har ikke sagt noe om nivået på nøkkeltallet. Trondheim kommune har en målsetting om at disposisjonsfondet over tid skal utgjøre minst 5% av kommunens driftsinntekter. Telemark fylkeskommune har en målsetning om at 8% av driftsinntektene på disposisjonsfond som skal være til fri disposisjon.

Vi anbefaler at det for Nye Ørland kommune bør fastsettes et langsiktig mål om et fritt disposisjonsfond ift driftsinntekter som er på minimum 5% av sum driftsinntekter. Ihht KS sine beregninger så hadde Bjugn og Ørland kommuner et disposisjonsfond som utgjorde 4,6% av driftsinntektene. Vi antar at en del av disposisjonsfondene til Bjugn og Ørland kommuner er vedtatt til konkrete formål og det derfor bør beregnes hva fritt disposisjonsfond utgjør. Vi antar det som sannsynlig at fritt disposisjonsfond i Nye Ørland kommune blir noe lavere enn det langsiktige kravet og at det blir behov for å bygge opp disposisjonsfondet noe. I den perioden disposisjonsfondet bygges til anbefalt nivå, må kravet til netto driftsresultat økes. Vi anbefaler at det i denne perioden settes et krav til netto driftsresultat på 3,0%

Korrigert netto lånegjeld i prosent av driftsinntekter

Lånegjeld i prosent av driftsinntekter sier noe om kommunens evne til å betjene gjeld. KS mener at kommuner med korrigert netto lånegjeld over 75% av driftsinntekten har lite økonomisk handlingsrom. For 2017 hadde Bjugn og Ørland kommune henholdsvis 88,3% og 125,4%. Gjennomsnittlig korrigert netto lånegjeld for kommunene i 2017 lå på 75,1% iflg KS sin undersøkelse.

I intensjonsavtalen mellom kommunene Finnøy, Rennesøy og Stavanger er det satt et økonomisk måltall om minst 60% gjeldsgrad (eksl. startlån). I Trondheim kommune er det satt en målsetting om at bykassefinansiert gjeld over tid ikke skal utgjøre mer enn 70% av driftsinntektene.

I forarbeidene til ny kommunelov omtales gjeldsgrad som et eksempel på et finansielt nøkkeltall. I kommuneproposisjonen for 2018 er langsiktig gjeld (fratrukket pensjonsforpliktelser) i prosent av driftsinntektene en av seks omtalte nøkkeltall.

Vi anbefaler at Nye Ørland kommune setter seg en langsiktig økonomisk målsetning om å nå et nivå på 75% for måltallet korrigert netto lånegjeld i prosent av sum driftsinntekter for å ha kunne ha en økonomisk bærekraftig utvikling.

Sannsynligheten for å nå dette målet i kommende økonomiplanperiode er liten og ikke realistisk, men vi anbefaler at det bør jobbes langsiktig mot dette målet.

Inntil man når dette målet kan det være hensiktsmessig å sette seg noen andre målsetninger som kan bidra til at det langsiktige målet nås.

Noen kommuner har valgt å stille krav til egenfinansiering av investeringer, f.eks Telemark fylkeskommune som har et krav om gjennomsnittlig egenfinansiering på 50%.

Et annet virkemiddel for å redusere gjeldsgraden er at låneopptak ikke overstiger betalte avdrag. Dette vil medfører at lånegjelden ikke blir høyere i kroneverdi samtidig som vi antar at sum driftsinntekter øker omtrent i takt med konsumprisindeksen, så vil gjeldsgraden på sikt reduseres.

Vi anbefaler derfor en kortsiktig målsetning om at opptak av nye lån ikke skal overstige utgiftsførte låneavdrag i driftsregnskapet, så lenge korrigert netto lånegjeld ift driftsinntekter er høyere enn 75%.

Vi kunne ha foreslått flere finansielle måltall, men vi vurderer at de foreslåtte måltallene er de viktigste. Ved valg av finansielle måltall har vi lagt vekt på at de skal være lette å forstå og enkle å benytte i den praktiske økonomistyringen av kommunen. For å oppnå dette er det viktig at de finansielle måltallene ikke er for mange, eller for komplisert å beregne. Det er også en fordel om nøkkeltallene er enkle å sammenligne med andre.

<u>Forslag på finansielle måltall for å sikre en forsvarlig langsiktig økonomisk utvikling i nye Ørland kommune</u>

1) Mål for økonomisk balanse. Korrigert netto driftsresultat på minst 2,5% ift driftsinntekter
2) Mål for økonomisk buffer for å håndtere risiko for tapte inntekter eller økte kostnader. Fritt disposisjonsfond i prosent av driftsinntekter på minimum 5%.
3) Mål for finansieringsstruktur. Korrigert netto lånegjeld på 75% ift driftsinntekter

Da dagens økonomiske situasjon tilsier at lånegjelden er for høy ift det langsiktige målet på 75% og at fritt disposisjonsfond sannsynligvis er for lite ift det langsiktige målet på 5% foreslås det midlertidige finansielle måltall inntil de langsiktige måltallene er nådd.

A. Netto driftsresultat ift driftsinntekter på minimum 3,0% og at dette avsettes til fritt disposisjonsfond
B. Opptak av nye lån (eksl. startlån) skal ikke være høyere enn utgiftsførte låneavdrag i drift
C. Positiv utvikling ift å nå de langsiktige finansielle måltallene

Både måltall og nivå er gjenstand for diskusjon og det finnes ikke noe fasitsvar verken for hvilke måltall som velges og nivået på disse. Forslaget vil derfor være et utgangspunkt for en nærmere drøfting

Det bør også konkretiseres hvordan de finansielle måltallene skal beregnes utg.pkt i KS sitt notat. Bør evt vurdere en forenklet utregning for noen av måltallene.

Korrigert netto driftsresultat i prosent av driftsinntekter =
(Netto driftsresultat - netto bundne fondsavsetninger) / driftsinntekter

Fritt disposisjonsfond i prosent av driftsinntekter =
(Sum disposisjonsfond – disposisjonsfond avsatt til vedtatte formål) / driftsinntekter

Korrigert netto lånegjeld i prosent av driftsinntekter =
(Sum langsiktig gjeld – pensjonsforpliktelser – gjeld vedr utlån (f.eks startlån) – ubrukte lånemidler – ubundne investeringsfond) / driftsinntekter

Opptak av nye lån (eksl. startlån) = sum opptak av nye lån i året – opptak nye lån vedr startlån som ikke skal være høyere enn utgiftsførte avdrag i driftsregnskapet.

Arkiv: 2019/49-1
Dato: 04.11.2019
Saksbehandler: Marit Knutshaug Ervik

ØRLAND KOMMUNE

SAKSFRAMLEGG

Saksnr	Utvalg	Møtedato
19/4	Formannskap	12.11.2019

SØKNAD OM Å VÆRE VERTSKOMMUNE FOR UKM REGIONFESTIVAL 2020

Rådmannens innstilling

1. Ørland kommune søker om å være vertskommune for UKM Regionfestival 2020.
2. Dersom Ørland kommune blir valgt som vertskommune for UKM Regionfestival 2020, ber formannskapet det nye kommunale foretaket for kultur og idrett om å gjennomføre arrangementet.

Sakens bakgrunn og innhold

Ørland og Bjugn kommuner har mottatt invitasjon om å være vertskommune for UKM Regionfestival 2020. Det er et stort engasjement og interesse for UKM i kommunene i Trøndelag. For å ivareta dette ønsker fylkeskommunen også i 2020 å opprettholde samme tilbud på regionnivå som tidligere år.

Det skal i 2020 gjennomføres to fylkesmønstringer på to ulike steder. UKM Regionfestival Trøndelag vil samle om lag 1000 ungdommer fordelt på to steder. Arrangementet bør helst gjennomføres en helg i perioden mellom uke 12 og 17. Det må påregnes møtevirksomhet og rigging.

Både Ørland og Bjugn kommuner har tidligere arrangert UKM fylkesmønstring, Ørland kommune sist i 2019 i samarbeid med Bjugn og Bjugn kommune i 2018 og 2017.

Folkehelsevurdering

I Meld. St. 19 (2018-2019) Folkehelsemeldingen vises det til å skape gode rammer for oppveksten og utviklingen til barn og unge som en av de viktigste oppgavene i samfunnet. Det blir gjort mye godt arbeid på kulturområdet i lokalmiljøet som er viktig for helse, trivsel og oppvekst.

Administrasjonens vurdering

Ørland kommune har en god infrastruktur for å ta på seg et slik arrangement med hensyn til lokaliteter for scene, kunst og film/video samt overnatting og bespisning. Kommunen har også god erfaring med slike «ungdomsarrangement» gjennom tidligere fylkesmønstringer.

Sensitivity: Internal

De kommuner som ønsker arrangementet skriver en søknad til fylkeskommunen som inneholder følgende opplysninger:

- Kontaktperson.
- Lokaliteter for scene, kunstutstilling og video/film.
- Hvordan en har tenkt å gjennomføre overnatting og bespisning for 4-500 ungdommer.
- Muligheter for en internettredaksjon under regionfestivalen.
- Aktuelle samarbeidspartnere for å gjennomføre arrangementet.
- Sosiale arrangementer for deltakerne.
- Fylkeskommunen ber om et politisk vedtak i kommunen – enten et formannskap- eller et kommunestyrevedtak. Vedtaket må inneholde at en ønsker å ta på seg et slikt arrangement, og eventuell en kommunal egenandel.

Vedlegg

1 Invitasjon til UKM Regionfestival 2020

Trøndelag fylkeskommune
Seksjon Kunst og kultur

ØRLAND KOMMUNE
Postboks 401
7129 BREKSTAD

Vår dato:	04.07.2019	**Vår referanse:**	201943582-1	**Vår saksbehandler:**
Deres dato:		**Deres referanse:**		Tor Erik Munkvold

Invitasjon om å være vertskommune for UKM Regionfestival 2020

Det er et stort engasjement og interesse for UKM i kommunene i Trøndelag. For å ivareta dette ønsker fylkeskommunen også i 2020 å opprettholde samme tilbud på regionnivå som tidligere år.

Det skal i 2020 gjennomføres **to fylkesmønstringer på to ulike steder,** og arrangementet vil bære navnet UKM Regionfestival Trøndelag.

UKM Regionfestival Trøndelag vil samle om lag 1000 ungdommer fordelt på to steder, og vil være en unik mulighet til å skape aktivitet i hele Trøndelag.

Arrangementet bør helst gjennomføres en helg i perioden mellom uke 12 og uke 17. Møtevirksomhet og rigging må påregnes.

Ønsker din kommune å arrangere UKM- Regionfestival i 2020?

De kommuner som ønsker arrangementet skriver en søknad som inneholder følgende opplysninger:

- Kontaktperson.
- Lokaliteter for scene, kunstutstilling og video/film.
- Hvordan en har tenkt å gjennomføre overnatting og bespisning for 4-500 ungdommer.
- Muligheter for en internettredaksjon under regionfestivalen.
- Aktuelle samarbeidspartnere for å gjennomføre arrangementet.
- Sosiale arrangementer for deltakerne.
- Vi ber også om et politisk vedtak i kommunen – enten et formannskap- eller et kommunestyrevedtak. Vedtaket må inneholde at en ønsker å ta på seg et slikt arrangement, og eventuell en kommunal egenandel.

Søknadsfrist om å være vertskommune for UKM Regionfestival 2020 er 15.

september 2019.

Med vennlig hilsen

Tor Erik Munkvold
UKM fylkeskontakt

Anna Josefine Kvaløsæter
UKM fylkeskontakt

Dette dokumentet er elektronisk godkjent

Mottakere:
FRØYA KOMMUNE
NAMSOS KOMMUNE SENTRALADMINISTRASJON
MALVIK KOMMUNE
MERÅKER KOMMUNE SENTRALADMINISTRASJON
FLATANGER KOMMUNE SENTRALADMINISTRASJON
NÆRØY KOMMUNE SENTRALADMINISTRASJON
SNILLFJORD KOMMUNE SENTRALADMINISTRASJONEN
RØROS KOMMUNE
TRONDHEIM KOMMUNE ADMINISTRASJON
STEINKJER KOMMUNE SENTRALADMINISTRASJON
OPPDAL KOMMUNE
STJØRDAL KOMMUNE
MIDTRE GAULDAL KOMMUNE
MELHUS KOMMUNE
INDERØY KOMMUNE
HEMNE KOMMUNE SENTRALADMINISTRASJON
ØRLAND KOMMUNE
SKAUN KOMMUNE
NAMDALSEID KOMMUNE
RENNEBU KOMMUNE
SNÅSA KOMMUNE
ORKDAL KOMMUNE
MELDAL KOMMUNE
GRONG KOMMUNE
LIERNE KOMMUNE
NAMSSKOGAN KOMMUNE SENTRALADMINISTRASJONEN
TYDAL KOMMUNE
VIKNA KOMMUNE
INDRE FOSEN KOMMUNE
HITRA KOMMUNE
ÅFJORD KOMMUNE
LEKA KOMMUNE

ROAN KOMMUNE
HOLTÅLEN KOMMUNE
SELBU KOMMUNE
HØYLANDET KOMMUNE
BJUGN KOMMUNE SENTRALADMINISTRASJON
OVERHALLA KOMMUNE
LEVANGER KOMMUNE
KLÆBU KOMMUNE SENTRALADMINISTRASJON
FROSTA KOMMUNE
FOSNES KOMMUNE AVDELING FOR FELLESFUNKSJONER
VERDAL KOMMUNE RÅDMANNSKONTOR
OSEN KOMMUNE UTVIKLING OG MILJØ
VERRAN KOMMUNE
AGDENES KOMMUNE
RØYRVIK KOMMUNE
RINDAL KOMMUNE

Arkiv: 2019/44-2
Dato: 03.11.2019
Saksbehandler: Emil Raaen

ØRLAND KOMMUNE

SAKSFRAMLEGG

Saksnr	Utvalg	Møtedato
19/5	Formannskap	12.11.2019

NY LANGTIDSPLAN FOR FORSVARET - INNSPILL FRA FORSVARSFORUM TRØNDELAG

Rådmannens innstilling
Formannskapet i Ørland stiller seg bak høringsinnspillet til langtidsplan for Forsvaret fra Forsvarsforum Trøndelag (FFT).

Sakens bakgrunn og innhold

Sammendrag
Dette høringsinnspillet er utarbeidet innen rammen av det forsvarspolitiske samarbeidet i Forsvarsforum Trøndelag (FFT) representert ved Trøndelags tre største forsvarskommuner Ørland, Stjørdal og Trondheim og Trøndelag fylkeskommune.
Innspillet fra FFT er oversendt Forsvarsdepartementet innen fristen 1. november, og endelige vedtak fra medlemskommunene vil bli oversendt etter den politiske behandlingen hos medlemmene i FFT.

Oppsummert gir FFT innspill på en rekke punkter for å styrke Forsvaret og totalforsvaret i de kommende langtidsplaner for Forsvaret. Hvert punkt er belyst mer utfyllende i innspillet fra FFT (vedlegg 1):

- FFT støtter i hovedsak Forsvarssjefens (FSJ) alternativ A i det Fagmilitære rådet (FMR)
- FFT forventer et robust forsvar som selvstendig vil kunne være i stand til å ivareta de grunnleggende behovene for nasjonal sikkerhet og at det realiseres økonomisk
- FFT mener at økning av bemanningen bør være det høyest prioriterte tiltaket i neste LTP
- FFT stiller seg helt og holdent bak NATO-medlemskapet, støttet av de bilaterale sikkerhetsavtalene
- FFT støtter utviklingen av kampflybasen på Ørland som en base for høyintensitetsoperasjoner, både for nasjonale og allierte forsterkninger.
- FFT peker på en nødvendig balanse mellom personelløkning og økt kapasitet på forlegning/forpleining for alle kategorier på Ørland

Sensitivity: Internal

- FFT anbefaler at Ørland også i fremtiden bør være Forsvarets kompetansesenter for luftvern
- FFT anbefaler en reetablering av Ørland flystasjon sin kapasitet til å være vertskap for alliert trening
- FFT støtter signalene om fortsatt utvikling på Værnes herunder etableringen av Luftforsvarets skolesenter på Værnes
- FFT foreslår etableringen av Trøndelag bataljon lagt til Værnes som en del av Brigade Sør
- FFT forventer en snarlig realisering av EBA på Værnes for å ivareta nye behov knyttet til undervisning, forlegning og forpleining
- FFT ønsker fortsatt å være et godt vertskap for forhåndslagringsprogrammet (MCPP-N)
- FFT mener lokalt næringsliv kan ta større roller både i programmet og i en vertslandsstøtterolle
- FFT vil bidra til å utvikle det allerede meget gode sivil/militære samarbeidsforholdet i Regionen
- FFT anbefaler at neste LTP beskriver en nødvendig styrking av Forsvarets kapasitet til å gjennomføre grunnleggende offisersutdanning
- FFT peker på den omfattende porteføljen Trøndelag Heimevernsdistrikt 12 (HV-12) har og forventer at avdelingen gis gode rammebetingelser
- FFT peker på utviklingen i svensk forsvarspolitikk og ønsker et tettere regionalt samarbeid innenfor totalforsvarsutvikling, infrastrukturutvikling og mulighet for bruk at skyte/øvingsfelt på svensk side
- FFT forventer at neste LTP vil inneholde en ytterligere revitalisering av totalforsvaret
- FFT støtter utviklingen av et nærmere sivil/militært samarbeid innenfor Totalforsvaret og står bak trøndersk næringsliv som samhandler med Forsvaret for å bygge større operativ evne til alle aktører
- FFT ber om at lokale leverandører ivaretas når sentrale rammeavtaler etableres
- FFT peker på muligheten for å styrke kystberedskapen ved å inngå avtaler med eksempelvis støttestrukturen til havbruksnæringen
- FFT peker på muligheten for en vesentlig bedre regional helikopterberedskap ved å gi ressurser til lokal trening/øving og at en samlet kompetanse utnyttes
- FFT synliggjør muligheten for å la regionale aktører overta vedlikehold av både nasjonalt og amerikansk materiell i Trøndelag

Bakgrunn
Norges sikkerhetspolitiske omgivelser har endret seg, og er i dag preget av mer alvor og av større uforutsigbarhet.

Neste år legger regjeringen frem en ny langtidsplan for forsvarssektoren. I den forbindelse er forsvarssjefen bedt om å legge frem sitt fagmilitære råd for hvordan Forsvaret bør styrkes for å møte de nye utfordringene. En kortversjon av dette rådet er vedlagt saken som vedlegg 1. (Den fullstendige versjonen finnes på
https://www.regjeringen.no/no/tema/forsvar/ltp/LTP/id2611090/)

Mandatet fra regjeringen fremhever at Norges sårbarhet øker i takt med at trusselbildet forverres. Det gjør at Norge må ta et større ansvar for egen sikkerhet i våre nærområder og bidra mer til NATO-alliansens samlede avskrekkings- og forsvarsevne.

Regjeringen beskriver behovet for en mer robust forsvarssektor, med tilpasset reaksjonsevne, tilstrekkelig utholdenhet, bedre situasjonsforståelse, bedre beskyttelse og større evne til å håndtere samtidige hendelser.

Det fagmilitære rådet er oversendt regjeringen og en rekke aktører, bl.a. kommuner og fylkeskommuner er invitert til dialogmøter, og invitert til å komme med skriftlige innspill til den nye langtidsplanen. (vedlegg 3)

Faktiske opplysninger:
Gjennom Forsvarsforum Trøndelag (FFT) har Trøndelag fylkeskommune et nært samarbeid med Trøndelags største forsvarskommuner som er Ørland, Stjørdal og Trondheim. FFT er opprettet for å ivareta Trøndelags interesser knyttet til forsvarets aktivitet i Midt-Norge.

Dette innspillet er derfor utarbeidet innen rammen av dette samarbeidet, men siden fristen for å sende inn innspill er 1. november er det ikke mulig å behandle innspillet politisk hos de 4 aktørene innen denne dato. Derfor er denne innstillingen (inkludert innspillet fra FFT) oversendt Forsvarsdepartementet innen fristen, og det endelige vedtak vil bli oversendt etter den politiske behandlingen hos medlemmene i FFT.

Innspillet fra FFT tar utgangspunkt i gjeldene Langtidsplan for forsvarssektoren «Kampkraft og bærekraft» og behovet for å videreutvikle forsvarssektoren basert på endringer i den sikkerhetspolitiske og forsvarspolitiske utvikling[1].

I den forbindelse er Forsvarsjefens fagmilitære råd (FMR) 2019[2] vektlagt sammen med Forsvarsministerens (FMIN) mandat til Forsvarsjefen (FSJ) for FMR[3]. FFT har også benyttet rapporten fra Forsvarets forskningsinstitutt (FFI) med innspill til ny langtidsplan[4].

Drøftinger:
Trøndelag har vært, er og vil være et viktig område for Forsvaret i dag.

Sentralt står Luftforsvarets aktivitet med kampflybasen på Ørland og Luftkrigsskolen i Trondheim sammen med et fremtidig skolesenter for Luftforsvaret på Værnes. Samtidig representerer forhåndslagringen av amerikansk militært utstyr en 40 år gammel sivil/militær suksesshistorie med stor forsvarsverdi for Norge.

Regionen spiller også en nøkkelrolle i mottak av allierte forsterkninger i krise/krig der både Værnes og Ørland har store oppgaver og regionen har også vært vertskap for store allierte øvelser både i 2016 og 2018.

---

[1] Det Kongelige Forsvarsdepartement, Prop. 151 S (2015-2016), Proposisjon til Stortinget, godkjent i statsråd 17 juni 2016.
[2] Forsvarssjefen, Fagmilitært råd 2019, «Et styrket forsvar», overlevert Forsvarsministeren 8 oktober 2019.
[3] Det Kongelige Forsvarsdepartement, «Ny langtidsplan for forsvarssektoren – Anmodning om Forsvarssjefens tilrådning om den videre utvikling av Forsvaret», 5 april 2019.
[4] Forsvarets forskningsinstitutt, FFI-rapport 19/00328, «Hvordan styrke forsvaret av Norge? Et innspill til ny langtidsplan (2021-2024)» 4. februar 2019.

Forsvarsviljen er stor i regionen og det er stor interesse fra relevante deler av næringslivet for å bidra inn i Totalforsvaret med kapasiteter som etterspørres av Forsvaret og andre beredskapsetater.

Regionen har meget gode og effektive kommunikasjonsløsninger og er vertskap for både Nord Universitet, NTNU og SINTEF, som er landets sterkeste teknologimiljøer.

Regionen har et næringsliv med høy teknologisk kompetanse, forsknings- og utviklingskapasitet, kompetente fagfolk og dyktige produksjonsbedrifter innenfor et meget bredt domene.

Rådmannen mener at innspillet fra FFT gir et nøkternt og realistisk bilde av Trøndelags muligheter og framtidige posisjon i det norske Forsvaret.

Vedlegg

1 SAKSUTREDNING Ny langtidsplan for Forsvaret Innspill fra Forsvarsforum Trøndelag
2 Innspill til langtidsplanen for Forsvaret fra Forsvarsforum Trøndelag - hoveddokument
3 Oversendelse av innspill fra Forsvarsforum Trøndelag til langtidsplan for Forsvaret

Trøndelag fylkeskommune

Arkivsak-dok.	201955688-2
Saksbehandler	Arild Egge

Saksgang	**Møtedato**	**Utvalgssaksnr**
Fylkesutvalget 2019-2023	05.11.2019	

Ny langtidsplan for forsvaret. Innspill fra Forsvarsforum Trøndelag.

Fylkesrådmannens innstilling:

Fylkesutvalget slutter seg til innspillet til langtidsplan for Forsvaret fra Forsvarsforum Trøndelag.

Vedlegg:

Nummererte vedlegg som følger saken:

1. Innspill til langtidsplanen for Forsvaret fra Forsvarsforum Trøndelag.

2. Forsvarssjefens fagmilitære råd (lenke under)

https://www.regjeringen.no/contentassets/8abeb7eedf034b1aaaf1c2b63729f2cd/fmr_2019_kortversjon_godkjent_.pdf

Andre refererte dokumenter i saken:

3. Ny langtidsplan for forsvarssektoren. Invitasjon til dialogmøte og mulighet for skriftlige innspill til langtidsplanen.

Sammendrag

Dette innspillet er utarbeidet innen rammen av det forsvarspolitiske samarbeidet i Forsvarsforum Trøndelag (FFT) representert ved våre tre største forsvarskommuner Ørland, Stjørdal og Trondheim og Trøndelag fylkeskommune. Denne innstillingen (inkludert innspillet fra FFT) er oversendt Forsvarsdepartementet innen fristen 1. november, og det endelige vedtak vil bli oversendt etter den politiske behandlingen hos medlemmene i FFT.

Oppsummert gir FFT innspill på en rekke punkter for å styrke Forsvaret og totalforsvaret i de kommende langtidsplaner for Forsvaret. Hvert punkt er belyst mer utfyllende i innspillet fra FFT (vedlegg 1):

- FFT støtter i hovedsak Forsvarssjefens (FSJ) alternativ A i det Fagmilitære rådet (FMR)
- FFT forventer et robust forsvar som selvstendig vil kunne være i stand til å ivareta de grunnleggende behovene for nasjonal sikkerhet og at det realiseres økonomisk
- FFT mener at økning av bemanningen bør være det høyest prioriterte tiltaket i neste LTP
- FFT stiller seg helt og holdent bak NATO-medlemskapet, støttet av de bilaterale sikkerhetsavtalene
- FFT støtter utviklingen av kampflybasen på Ørland som en base for høyintensitetsoperasjoner, både for nasjonale og allierte forsterkninger.
- FFT peker på en nødvendig balanse mellom personelløkning og økt kapasitet på forlegning/forpleining for alle kategorier på Ørland
- FFT anbefaler at Ørland også i fremtiden bør være Forsvarets kompetansesenter for luftvern
- FFT anbefaler en reetablering av Ørland flystasjon sin kapasitet til å være vertskap for alliert trening
- FFT støtter signalene om fortsatt utvikling på Værnes herunder etableringen av Luftforsvarets skolesenter på Værnes
- FFT foreslår etableringen av Trøndelag bataljon lagt til Værnes som en del av Brigade Sør
- FFT forventer en snarlig realisering av EBA på Værnes for å ivareta nye behov knyttet til undervisning, forlegning og forpleining

- FFT ønsker fortsatt å være et godt vertskap for forhåndslagringsprogrammet (MCPP-N)
- FFT mener lokalt næringsliv kan ta større roller både i programmet og i en vertslandsstøtterolle
- FFT vil bidra til å utvikle det allerede meget gode sivil/militære samarbeidsforholdet i Regionen
- FFT anbefaler at neste LTP beskriver en nødvendig styrking av Forsvarets kapasitet til å gjennomføre grunnleggende offisersutdanning
- FFT peker på den omfattende porteføljen Trøndelag Heimevernsdistrikt 12 (HV-12) har og forventer at avdelingen gis gode rammebetingelser
- FFT peker på utviklingen i svensk forsvarspolitikk og ønsker et tettere regionalt samarbeid innenfor totalforsvarsutvikling, infrastrukturutvikling og mulighet for bruk at skyte/øvingsfelt på svensk side
- FFT forventer at neste LTP vil inneholde en ytterligere revitalisering av totalforsvaret
- FFT støtter utviklingen av et nærmere sivil/militært samarbeid innenfor Totalforsvaret og står bak trøndersk næringsliv som samhandler med Forsvaret for å bygge større operativ evne til alle aktører
- FFT ber om at lokale leverandører ivaretas når sentrale rammeavtaler etableres
- FFT peker på muligheten for å styrke kystberedskapen ved å inngå avtaler med eksempelvis støttestrukturen til havbruksnæringen
- FFT peker på muligheten for en vesentlig bedre regional helikopterberedskap ved å gi ressurser til lokal trening/øving og at en samlet kompetanse utnyttes
- FFT synliggjør muligheten for å la regionale aktører overta vedlikehold av både nasjonalt og amerikansk materiell i Trøndelag

Bakgrunn:
Norges sikkerhetspolitiske omgivelser har endret seg, og er i dag preget av mer alvor og av større uforutsigbarhet.

Neste år legger regjeringen frem en ny langtidsplan for forsvarssektoren. I den forbindelse er forsvarssjefen bedt om å legge frem sitt fagmilitære råd for hvordan Forsvaret bør styrkes for å møte de nye utfordringene. En kortversjon av dette rådet er vedlagt saken som vedlegg 1. (Den fullstendige versjonen finnes på https://www.regjeringen.no/no/tema/forsvar/ltp/LTP/id2611090/)

Mandatet fra regjeringen fremhever at Norges sårbarhet øker i takt med at trusselbildet forverres. Det gjør at Norge må ta et større ansvar for egen sikkerhet i våre nærområder og bidra mer til NATO-alliansens samlede avskrekkings- og forsvarsevne.

Regjeringen beskriver behovet for en mer robust forsvarssektor, med tilpasset reaksjonsevne, tilstrekkelig utholdenhet, bedre situasjonsforståelse, bedre beskyttelse og større evne til å håndtere samtidige hendelser.

Det fagmilitære rådet er oversendt regjeringen og en rekke aktører, bl.a. kommuner og fylkeskommuner er invitert til dialogmøter, og invitert til å komme med skriftlige innspill til den nye langtidsplanen. (vedlegg 3)

Faktiske opplysninger:

Gjennom Forsvarsforum Trøndelag (FFT) har Trøndelag fylkeskommune et nært samarbeid med våre tre største forsvarskommuner som er Ørland, Stjørdal og Trondheim. FFT er opprettet for å ivareta Trøndelags interesser knyttet til forsvarets aktivitet i Midt-Norge.

Dette innspillet er derfor utarbeidet innen rammen av dette samarbeidet, men siden fristen for å sende inn innspill er 1. november er det ikke mulig å behandle innspillet politisk hos de 4 aktørene innen denne dato. Derfor er denne innstillingen (inkludert innspillet fra FFT) oversendt Forsvarsdepartementet innen fristen, og det endelige vedtak vil bli oversendt etter den politiske behandlingen hos medlemmene i FFT.

Innspillet fra FFT tar utgangspunkt i gjeldene Langtidsplan for forsvarssektoren «Kampkraft og bærekraft» og behovet for å videreutvikle forsvarssektoren basert på endringer i den sikkerhetspolitiske og forsvarspolitiske utvikling[1].

I den forbindelse er Forsvarsjefens fagmilitære råd (FMR) 2019[2] vektlagt sammen med Forsvarsministerens (FMIN) mandat til Forsvarsjefen (FSJ) for FMR[3]. FFT har også benyttet rapporten fra Forsvarets forskningsinstitutt (FFI) med innspill til ny langtidsplan[4].

Drøftinger:
Trøndelag har vært, er og vil være et viktig område for Forsvaret i dag.

Sentralt står Luftforsvarets aktivitet med kampflybasen på Ørland og Luftkrigsskolen i Trondheim sammen med et fremtidig skolesenter for Luftforsvaret på Værnes. Samtidig representerer forhåndslagringen av amerikansk militært utstyr en 40 år gammel sivil/militær suksesshistorie med stor forsvarsverdi for Norge.

Regionen spiller også en nøkkelrolle i mottak av allierte forsterkninger i krise/krig der både Værnes og Ørland har store oppgaver og regionen har også vært vertskap for store allierte øvelser både i 2016 og 2018.

Forsvarsviljen er stor i regionen og det er stor interesse fra relevante deler av næringslivet for å bidra inn i Totalforsvaret med kapasiteter som etterspørres av Forsvaret og andre beredskapsetater.

Regionen har meget gode og effektive kommunikasjonsløsninger og er vertskap for både Nord Universitet, NTNU og SINTEF, som er landets sterkeste teknologimiljøer.

[1] Det Kongelige Forsvarsdepartement, Prop. 151 S (2015-2016), Proposisjon til Stortinget, godkjent i statsråd 17 juni 2016.
[2] Forsvarssjefen, Fagmilitært råd 2019, «Et styrket forsvar», overlevert Forsvarsministeren 8 oktober 2019.
[3] Det Kongelige Forsvarsdepartement, «Ny langtidsplan for forsvarssektoren – Anmodning om Forsvarssjefens tilrådning om den videre utvikling av Forsvaret», 5 april 2019.
[4] Forsvarets forskningsinstitutt, FFI-rapport 19/00328, «Hvordan styrke forsvaret av Norge? Et innspill til ny langtidsplan (2021-2024)» 4. februar 2019.

Regionen har et næringsliv med høy teknologisk kompetanse, forsknings- og utviklingskapasitet, kompetente fagfolk og dyktige produksjonsbedrifter innenfor et meget bredt domene.

I sum mener fylkesrådmannen at innspillet fra FFT gir et nøkternt og realistisk bilde av Trøndelags muligheter og framtidige posisjon i det norske Forsvaret.

Fylkesrådmannens konklusjon:
Denne innstillingen (inkludert innspillet fra FFT) oversendes Forsvarsdepartementet innen fristen 1. november, og det endelige vedtak vil bli oversendt etter den politiske behandlingen hos medlemmene i FFT.

29 oktober 2019

Innspill til langtidsplanen for Forsvaret fra Forsvarsforum Trøndelag

Innledning

Forsvarsforum Trøndelag (FFT) er et politisk samarbeidsorgan mellom Trøndelag fylkeskommune og forsvarskommunene Ørland, Stjørdal og Trondheim. FFT skal arbeide for å ivareta Trøndelags interesser knyttet til Forsvarets aktivitet i Midt-Norge. Målet er en sterk region hvor Forsvaret og næringslivet henter ut store positive synergier og drar nytte av hverandre.

FFT viser til Forsvarsdepartementets (FD) brev med invitasjon til dialogmøte og skriftlig innspill til langtidsplanen.[1] Dette notatet har til hensikt å gi et samlet innspill fra FFT til det pågående arbeidet med ny Langtidsplan for Forsvaret (LTP). Innspillet søker i størst mulig grad å understøtte Forsvarets operative behov i både fred, krise og krig.

Innspillet tar utgangspunkt i gjeldene Langtidsplan for forsvarssektoren «Kampkraft og bærekraft» og behovet for å videreutvikle forsvarssektoren basert på endringer i den sikkerhetspolitiske og forsvarspolitiske utvikling[2]. I den forbindelse er Forsvarsjefens fagmilitære råd (FMR) 2019[3] vektlagt sammen med Forsvarsministerens (FMIN) mandat til Forsvarsjefen (FSJ) for FMR[4]. FFT har også benyttet rapporten fra Forsvarets forskningsinstitutt (FFI) med innspill til ny langtidsplan[5].

Trøndelag har vært, er og vil være et viktig område for Forsvaret i dag. Sentralt står Luftforsvarets aktivitet med kampflybasen på Ørland og Luftkrigsskolen i Trondheim sammen med et fremtidig skolesenter for Luftforsvaret på Værnes. Samtidig representerer forhåndslagringen av amerikansk militært utstyr en 40 år gammel sivil/militær suksesshistorie med stor forsvarsverdi for Norge. Regionen spiller også en nøkkelrolle i mottak av allierte forsterkninger i krise/krig der både Værnes og Ørland har store oppgaver og regionen har også vært vertskap for store allierte øvelser både i 2016 og 2018. Forsvarsviljen er stor i regionen og det er stor interesse fra relevante deler av næringslivet for å bidra inn i Totalforsvaret med kapasiteter som etterspørres av Forsvaret og andre beredskapsetater.

Regionen har meget gode og effektive kommunikasjonsløsninger og er vertskap for både Nord Universitet, NTNU og SINTEF, som er landets sterkeste teknologimiljøer. Regionen har et næringsliv med høy teknologisk kompetanse, forsknings- og utviklingskapasitet, kompetente fagfolk og dyktige produksjonsbedrifter innenfor et meget bredt domene.

[1] Det Kongelige Forsvarsdepartement, 2019/858-27/FD IV 2/BAGR, 10 oktober 2019.
[2] Det Kongelige Forsvarsdepartement, Prop. 151 S (2015-2016), Proposisjon til Stortinget, godkjent i statsråd 17 juni 2016.
[3] Forsvarssjefen, Fagmilitært råd 2019, «Et styrket forsvar», overlevert Forsvarsministeren 8 oktober 2019.
[4] Det Kongelige Forsvarsdepartement, «Ny langtidsplan for forsvarssektoren – Anmodning om Forsvarssjefens tilrådning om den videre utvikling av Forsvaret», 5 april 2019.
[5] Forsvarets forskningsinstitutt, FFI-rapport 19/00328, «Hvordan styrke forsvaret av Norge? Et innspill til ny langtidsplan (2021-2024)», 4 februar 2019.

Oppsummering

Oppsummert gir FFT sitt innspill på en rekke punkter for å styrke Forsvaret og totalforsvaret i de kommende langtidsplaner for Forsvaret. Hvert punkt er belyst under i dokumentet:

- FFT støtter i hovedsak Forsvarssjefens (FSJ) alternativ A i det Fagmilitære rådet (FMR)
- FFT forventer et robust forsvar som selvstendig vil kunne være i stand til å ivareta de grunnleggende behovene for nasjonal sikkerhet og at det realiseres økonomisk
- FFT mener at økning av bemanningen bør være det høyest prioriterte tiltaket i neste LTP
- FFT stiller seg helt og holdent bak NATO-medlemskapet, støttet av de bilaterale sikkerhetsavtalene
- FFT støtter utviklingen av kampflybasen på Ørland som en base for høyintensitetsoperasjoner, både for nasjonale og allierte forsterkninger.
- FFT peker på en nødvendig balanse mellom personelløkning og økt kapasitet på forlegning/forpleining for alle kategorier på Ørland
- FFT anbefaler at Ørland også i fremtiden bør være Forsvarets kompetansesenter for luftvern
- FFT anbefaler en reetablering av Ørland flystasjon sin kapasitet til å være vertskap for alliert trening
- FFT støtter signalene om fortsatt utvikling på Værnes herunder etableringen av Luftforsvarets skolesenter på Værnes
- FFT foreslår etableringen av Trøndelag bataljon lagt til Værnes som en del av Brigade Sør
- FFT forventer en snarlig realisering av EBA på Værnes for å ivareta nye behov knyttet til undervisning, forlegning og forpleining
- FFT ønsker fortsatt å være et godt vertskap for forhåndslagringsprogrammet (MCPP-N)
- FFT mener lokalt næringsliv kan ta større roller både i programmet og i en vertslandsstøtterolle
- FFT vil bidra til å utvikle det allerede meget gode sivil/militære samarbeidsforholdet i Regionen
- FFT anbefaler at neste LTP beskriver en nødvendig styrking av Forsvarets kapasitet til å gjennomføre grunnleggende offisersutdanning
- FFT peker på den omfattende porteføljen Trøndelag Heimevernsdistrikt 12 (HV-12) har og forventer at avdelingen gis gode rammebetingelser
- FFT peker på utviklingen i svensk forsvarspolitikk og ønsker et tettere regionalt samarbeid innenfor totalforsvarsutvikling, infrastrukturutvikling og mulighet for bruk at skyte/øvingsfelt på svensk side
- FFT forventer at neste LTP vil inneholde en ytterligere revitalisering av totalforsvaret
- FFT støtter utviklingen av et nærmere sivil/militært samarbeid innenfor Totalforsvaret og står bak trøndersk næringsliv som samhandler med Forsvaret for å bygge større operativ evne til alle aktører
- FFT ber om at lokale leverandører ivaretas når sentrale rammeavtaler etableres
- FFT peker på muligheten for å styrke kystberedskapen ved å inngå avtaler med eksempelvis støttestrukturen til havbruksnæringen
- FFT peker på muligheten for en vesentlig bedre regional helikopterberedskap ved å gi ressurser til lokal trening/øving og at en samlet kompetanse utnyttes
- FFT synliggjør muligheten for å la regionale aktører overta vedlikehold av både nasjonalt og amerikansk materiell i Trøndelag

Rammer og føringer

FMIN beskriver regjeringens ambisjoner for neste LTP i mandatet til FSJ. Viljen til å styrke forsvarsevnen er beskrevet i gjeldene LTP og neste plan skal bygge på det fundamentet. «Regjeringen vil styrke Forsvarets evne til å håndtere de mest krevende oppgavene».[6] I budsjettforslaget for neste år fremholdes også at «Regjeringen legger derfor opp til at neste langtidsplan bygger videre på styrkingen i inneværende plan».[7]
I FMINs mandat til FSJ beskrives hvilke sentrale rammefaktorer som legges til grunn for behovet om en betydelig satsing på styrket forsvarsevne.[8]

Mandatet til FMR skisserer seks tema regjeringen anser som særlig relevante for å videreutvikle Forsvaret:[9]

- Et forsvar med økt robusthet og reaksjonsevne og med tilstrekkelig utholdenhet og beskyttelse
- Et alliansetilpasset forsvar
- Fortsette utviklingen mot et moderne og relevant forsvar
- Forbedret effekt gjennom samarbeid mellom Forsvaret og sivil sektor
- Tilrettelegge for rett kompetanse og en balansert personellsammensetning
- Tilrettelegge for en kostnadseffektiv og bærekraftig forsvarsstruktur.

FSJ fremhever i FMR; Ut fra mandatet er det identifisert fem forhold som må være styrende for den videre utviklingen av Forsvaret:[10]

- Øke reaksjonsevnen i hele styrkestrukturen
- Øke utholdenheten i hele styrkestrukturen
- Redusere sårbarheten i kritiske strukturelementer
- Bidra mer til NATO og internasjonale operasjoner
- Øke volum og bredde i styrkestrukturen.

Vurdering

Forsvarssjefen (FSJ) la fram sitt fagmilitære råd (FMR) 8 oktober. Utredningen bygger på en sikkerhetspolitisk situasjonsbeskrivelse som gjør at Forsvaret må videreutvikles for å kunne gi landet en «troverdig forsvarsevne, nasjonal og alliert situasjonsforståelse og evne til suverenitetshevdelse og episodehåndtering i norske hav- og interesseområder»[11]. FSJ anbefaler sitt alternativ A[12] som han mener vil kunne møte sikkerhetssituasjonen og gjøre Forsvaret i stand til å løse de pålagte oppgavene.

Til tross for et bredt forsvarsforlik i Stortinget, og en betydelig styrking av Forsvaret i inneværende LTP-periode, har en endret sikkerhetssituasjonen gjort det nødvendig å se med nye øyne på utviklingen av Forsvaret. Vårt NATO-medlemskap er en grunnsten i norsk forsvars- og sikkerhetspolitikk som har tjent nasjonen vel i 70 år. Å ivareta våre forpliktelser overfor NATO har

[6] FD, mandat, s.1
[7] FD, Prop 1, s.11
[8] FD, mandat, s.2-3.
[9] FD, mandat, s. 3-5.
[10] FMR, s. 26.
[11] Sitat fra Forsvarssjefens fagmilitære råd (FMR)
[12] IBID

sammenheng med forventningen om støtte og forsterkning fra NATOs medlemsland til Norge i krevende situasjoner som krise og krig.

Samtidig er FFT av den oppfatning at nasjonen er tjent med å ha et robust forsvar som selvstendig vil kunne være i stand til å ivareta de grunnleggende behovene for nasjonal sikkerhet. Å slippe seg ned på en struktur der hverken kompetanse, robusthet, beredskap eller utholdenhet er tilfredsstillende er meget uheldig. Slik har situasjonen vært for Forsvaret en lengre periode. Dersom Norge skal kunne ivareta NATO i nordområdet og sikre avspenning i en krevende sikkerhetspolitisk situasjon må Forsvaret være så robust at det faktisk har troverdighet hos alle parter.

FFT er av den oppfatning at FSJ har lagt fram en balansert struktur som vil kunne ivareta Forsvarets pålagte oppgaver. FFT stiller seg derfor i hovedsak bak forsvarssjefens alternativ A. Det er avgjørende at Forsvaret styrkes og at det settes av ressurser for å sikre en rask oppbygging av Forsvarets strukturer. Det forutsettes at Norge står fast ved intensjonen om å bruke minst 2% av BNP på Forsvaret for å ivareta forpliktelsene i NATOs artikkel 3. Allikevel er det viktigst å sikre at Forsvarsbudsjettet økes betydelig, uavhengig av BNP, for å sikre realiseringen av en struktur som ivaretar nasjonens grunnleggende sikkerhetsbehov og som faktisk finansierer utviklingen som Forsvarssjefen ber om.

FFT mener at et fellestrekk er behovet for mer personell i strukturen, både fast ansatte og vernepliktige inne til førstegangstjeneste. En betydelig økning av bemanningen bør derfor være det høyest prioriterte tiltaket i neste LTP, og styrkingen bør skje jevnt fordelt over flere år og starte snarest mulig.

En videreføring av NATO-medlemskapet, støttet av de bilaterale sikkerhetsavtalene for å ivareta en andrelinjes forsterkning, er en naturlig del av det å holde seg med et eget forsvar med tilfredsstillende kapasitet.

Forslag til videre utvikling med fokus på Trøndelag

I prosessen med å utvikle en ny LTP, er det mange ulike forhold og faktorer som må veies mot hverandre. FFT forutsetter at beslutningsnivået i Forsvaret er godt kjent med mulighetene i Trøndelag. Det er allikevel hensiktsmessig å peke på noen utviklingsmuligheter som vil bidra til å styrke Forsvarets operative evne og utnytte eksisterende infrastruktur bedre. FFT vil derfor belyse følgende områder:

- Ørland
- Værnes
- Forhåndslagring og alliert mottak
- Luftkrigsskolen
- Heimevernet
- Samarbeid med Sverige
- Totalforsvaret med innspill til rammeavtaler og styrket kystberedskap, helikopterberedskap og logistikkberedskap

Ørland

FSJ anbefaler at Ørland flystasjon utvikles videre for høyintensitetsoperasjoner, blant annet for å sikre understøttelse av egne og allierte luftoperasjoner.[13] Siden Stortingets beslutning om valg av hovedbase for nye F-35 kampfly i 2012, har flystasjonen opplevd en betydelig vekst i infrastruktur og

[13] FMR, s. 70.

bemanning. Tilførselen av nye fly har gått etter planen, og Forsvarsbygg fortjener ros for hvor godt de fortløpende har dekket behovet i baseløsningen. FFT stiller seg bak FSJs anbefaling og finner det naturlig å minne om at den betydelige bemanningsøkningen også må gjenspeiles i økt kapasitet på både forlegning og forpleining.

FSJ anbefaler i FMR anskaffelse av en nasjonal multirolle tanker/transport (MRTT) kapasitet for spesielt å øke Luftforsvarets evne til å løse sine høyest prioriterte oppgaver med større rekkevidde og utholdenhet. FFT er enig i dette siden en nasjonal MRTT kapasitet vil kunne etterfylle både F-35 og P-8A i luften (AAR) og med det være en betydelig styrkemultiplikator. En anskaffelse av denne kapasiteten bør gis høy prioritet. For å sikre nødvendig utholdenhet, så bør det vurderes å anskaffe tre fly. Flyene bør stasjoneres på en operativ flystasjon hvor de effektivt kan støtte både F-35 og P-8A i daglige operasjoner.

Videre anbefaler FSJ i FMR en trinnvis økning av kapasiteten til luftvern med kort og middels rekkevidde, men fastholder en fortsatt satsning på langtrekkende luftvern med tre batterier i alle alternativer. Sistnevnte er en videreføring av inneværende LTP og mulige prosjekter i FAF.[14][1516][6] Luftforsvarets luftvern er i dag samlet på Ørland flystasjon med tilhørende Luftverntaktisk skole (LVTS). Styrkeproduksjon av luftvernenheter bør foregå på en flystasjon med daglig kampflyaktivitet og FFT mener derfor at Ørland også i fremtiden bør være Forsvarets kompetansesenter for luftvern.

FFT vil også peke på Ørland flystasjon sin rolle som vertskap for de største allierte flyøvelsene i Europa og som mottaksbase for alliert fly i en beredskapssituasjon. Kommende LTP bør vektlegge en reetablering av stasjonens kapasitet til dette.

Værnes

FFT vil igjen understreke betydningen av Værnes både ved alliert forsterkning og som utdanningsgarnison for ulike deler av Forsvaret, Politiet og rotasjonsstyrken fra US Marine Corps. FFT forventer en betydelig satsing på Værnes i kommende LTP for å utnytte de mulighetene for bygging av operativ evne som Værnes utgjør. Inneværende LTP skisserte en betydelig satsning på Værnes som base for Luftforsvarets skolesenter uten at det er realisert. Samtidig legger FFT merke til at FSJ på nytt anbefaler etablering av Luftforsvarets skolesenter på Værnes og at Værnes øremerkes som en av fire reservebaser for luftoperasjoner. FFT er enig i dette og mener det kan gi gode og fremtidsrettede løsninger. Værnes har lange tradisjoner som utdanningsgarnison og spiller en operativ nøkkelrolle ved alliert mottak. I tillegg til Værnes Garnison er lokale skyte- og øvingsfelt i Leksdal og Frigård meget godt tilpasset behovene for grunnleggende utdanning samtidig som skytefeltet i Giskås i Steinkjer kommune er utviklet til å håndtere et sett av kapasiteter. Værnes er derfor godt rustet til å håndtere en fremtidig utvikling.

FFT støtter FSJs behov for å styrke Hæren som i dag har en begrenset evne til å løse sitt oppdrag. Ved etableringen av en Brigade Sør med motoriserte infanteribataljoner foreslår FFT å etablere Trøndelag bataljon med base på Værnes som en del av en ny brigade. Reetablering av Hæren i Trøndelag vil ha mye å si for både forsvarsvilje og rekruttering. Videre vil en slik etablering ha betydelige synergier med annen aktivitet på Værnes, inkludert rotasjonsstyrken fra USMC. Et tettere samarbeid med Sverige vil også kunne åpne opp for bruk av skyte- og øvingsfelt rett utenfor Østersund med stor samvirkekapasitet, bare en kort kjøretur unna.

[14] FD, Prop 151, s. 64
[15] FD, FAF, s. 28.

FFT noterer at Regjeringens forslag til statsbudsjett for 2020 foreslår å bevilge midler for bygging av et nytt forsyningsbygg på Værnes. Et slikt bygg vil gjøre det mulig å understøtte operativ logistikk og annen forsvarsaktivitet på en bedre måte fremover ved at Forsvarets Logistikkorganisasjon kraftsamler sin tilstedeværelse på Værnes. En slik bevilgning bør i tillegg representere starten på en prosess med å utvikle EBA på Værnes for å ivareta både nye forlegnings- og forpleiningsbehov sammen med tilpassede undervisningsfasiliteter for et stort antall skole- og kurselever og rekrutter til førstegangstjeneste. FFT forutsetter at arbeidet iverksettes tidlig i langtidsperioden.

Forhåndslagring og Alliert mottak

Betydningen av forhåndslagrene har økt med årene. Marine Corps Prepositioning Program-Norway (MCPP-N) representerer et vesentlig fundament i norsk forsvars- og sikkerhetspolitikk. Lagringen av både materiell og ammunisjon til en forsterkningskapasitet som samlet er på størrelse med den norske hær og luftforsvar, bidrar til å gjøre Trøndelag til et kraftsenter for Forsvaret. Regionen har vært et godt vertskap for dette programmet i snart 40 år og aktiviteten i programmet er økende. FFT ser ingen grunn til å endre på vertskapet samtidig som muligheter for et tettere sivil/militært samarbeid for å understøtte programmet og trøndersk næringsliv må undersøkes nærmere. Eksempelvis kan trønderske bedrifter ta et betydelig større ansvar for vedlikehold av amerikansk materiell. Dette er nærmere behandlet under punktet om totalforsvaret.

Når det gjelder alliert mottak og vertslandsstøtte er det fornuftig å videreutvikle samarbeidet mellom Forsvaret og de bedriftene som har støttet gjennomføringen av de store øvelsene i 2016 og 2018. Investeringer i drivstoffsikkerhet på Værnes vil også ha positive ringvirkninger på samfunnet sammen med en økt beredskap for Forsvaret og allierte forsterkninger.

Likevel vil FFT peke på de samtidighetsutfordringer som et alliert mottak i en beredskapssituasjon vil skape. Erfaringene etter Trident Juncture 2018 adresserer denne utfordringen og gjør at nødvendige infrastrukturtiltak på havner, veier, jernbane og flyplasser for bedre å være i stand til å ta imot allierte forsterkninger må identifiseres og iverksettes. Løsningene må finnes i et samspill mellom Forsvaret og aktørene i regionen og FFT forventer et initiativ fra Forsvaret for å ta tak i denne problemstillingen. Forsvaret må også bygge videre på det gode sivil/militære samarbeidet som er utviklet mellom aktørene i Trøndelag og forsterke ledelses- og koordineringselement som binder sammen alle ressursene som kreves, både på militær og sivil side.

Luftkrigsskolen

Luftkrigsskolen (LKSK) i Trondheim er i inneværende LTP periode overført fra Luftforsvaret til Forsvarets høyskole (FHS). I tillegg har FHS vært igjennom en krevende omstilling med en betydelig reduksjon i antall årsverk. LKSK er fremdeles Luftforsvarets primære kulturbærer og forsvarsgrenens høyeste utdanningsnivå. For å kunne gjennomføre en gradvis økning av bemanningen i Luftforsvaret, må man styrke skolens kapasitet til å utdanne offiserer. FFT anbefaler at neste LTP beskriver en nødvendig styrking av Forsvarets kapasitet til å gjennomføre grunnleggende offisersutdanning.

Heimevernet

Trøndelag Heimevernsdistrikt 12 (HV-12) er landets største distrikt med nesten 6000 soldater organisert i områder som dekker hele fylket. HV-12 har i tillegg et utstrakt samarbeid med svenske avdelinger og har ved en rekke anledninger øvd og trent sammen med disse. HV-12 har også en nøkkelrolle som vertskap for den amerikanske rotasjonsstyrken på Værnes. Dette er en krevende oppgave for et HV-distrikt som har vitale lokale og regionale samfunnsoppgaver som sin primære funksjon. FFT understreker nødvendigheten av å ha et robust ledelseselement i Trøndelag som kan sy sammen territorielle operasjoner, vertslandsstøtte og samvirke med det sivile samfunn. HV-12 må derfor sikres rammebetingelser som gjør det mulig å ivareta et meget komplekst sett av oppgaver.

Samarbeid med Sverige

FFT er kjent med at Sverige også er i ferd med å ferdigstille sin forsvarsutredning og planlegger å øke forsvarsbudsjettet betydelig for å bygge operative kapasiteter i Forsvaret sammen med et revitalisert totalforsvar. Rammen for forsvarsbudsjettet i 2024 er i utgangspunktet 85 mrd svenske kroner. Sverige og Norge deler mye av de sikkerhetsmessige utfordringene og samarbeider innenfor den nordiske samarbeidsavtalen, NORDEFCO. I Midt-Sverige planlegges en reetablering av et regiment i Østersund og gjenåpning av Grytans skytefelt i Brunflo ved Østersund. Her finnes skyte- og øvingsfelt som tilrettelegger for skarpskyting av mekaniserte avdelinger, artilleri og våpenlevering fra fly. Den svenske forsvarsutredningen peker på aksen Østersund-Trondheim som meget viktig i en beredskapssituasjon. Opprustning og elektrifisering av Meråkerbanen vil derfor ha stor betydning, ikke bare fra norsk side.

Regionalt samarbeider Trøndelag med sine svenske kolleger innenfor flere områder, eksempelvis politi og helse. HV-12 har en samarbeidsavtale med det svenske heimevernet og trener med jevne mellomrom hos hverandre, om enn i mindre målestokk. FFT mener det er rom for et tydeligere regionalt samarbeid, også innenfor andre beredskapsområder som matsikkerhet, logistikk, infrastrukturutvikling, flyoperasjoner, drivstoff og militært samarbeid. FFT forventer at LTP legger til rette for regional utvikling innenfor disse områdene.

Totalforsvaret

De siste årene har utviklingen av Totalforsvaret gjenetablert noe av tenkningen som lå til grunn for totalforsvarskonseptet før 2004. Erkjennelsen av at Forsvaret ikke vil være i stand til å løse sine oppgaver uten omfattende støtte fra samfunnet for øvrig ligger nå til grunn både for direkte understøttelse av Forsvaret og for etablering av vertslandsstøtte under mottak av allierte forsterkninger. Både Cold Response 2016 Trident Juncture 2018 var omfattende øvelser der systemet ble testet og utprøvd.

FFT forventer at neste LTP vil inneholde en ytterligere revitalisering av totalforsvaret. FMIN påpeker dette i sitt mandat til FSJ.[17] Begrunnelsen er primært gitt i trusselutviklingen, hvor kompleksiteten i utfordringsbildet krever et mer omfattende samarbeid for å møte nye sammensatte trusler. Skillet mellom trusler rettet mot statssikkerheten og samfunnssikkerheten blir stadig mer krevende å definere.[18]Samfunnssikkerheten påvirker Forsvarets evne til å ivareta statssikkerheten.[19]

Sett fra FFT sitt ståsted representerer utviklingen av Totalforsvaret betydelige muligheter for næringslivet så vel som for Forsvaret og andre offentlige beredskapsetater. Det er også stor interesse fra næringslivet i regionen for å bidra med innovasjon og utvikling i Forsvaret og totalforsvaret. Det vil kunne være gode bidrag for å bygge beredskap og operativt gode løsninger til det beste for nasjonen. FFT vil belyse fire ulike områder med konkrete forslag til forbedringer.

Rammeavtaler

FFT er positive til at Forsvaret er gitt anledning til å inngå rammeavtaler for bedre å være forberedt på situasjoner som tilsier at omfattende sivil støtte er nødvendig. Det er en viktig erkjennelse av at rekvisisjonsloven ikke er tilstrekkelig for å møte Forsvarets behov. Redusert varslingstid medfører også at behovet for understøttelse må være på plass raskere. Næringslivet i Trøndelags-regionen er

[17] FD, mandat, s.4-5.
[18] Ibid, s.4.
[19] FMR, s. 83.

generelt positive til å inngå denne type beredskapsavtaler. Det er vår anbefaling at slike avtaler også inneholder en gjensidig forpliktelse om at dette må øves.

En utfordring med sentrale rammeavtaler er at lokale leverandører enten ikke når opp i konkurransen og utelukkes fra et lokalt Forsvarsmarked, eller at kostnadene ved å være underleverandører blir så store at de ikke kommer seg inn på markedet. Spesielt matleverandører, men også andre leverandører av varer og tjenester er utsatt for dette. FFT anmoder FD om å endre på praksisen slik at lokale leverandører i større grad får mulighet til å levere direkte til Forsvarets avdelinger uten fordyrende mellomledd som det legges opp til i eksisterende rammeavtaler. Det vil i sum skape mer robuste beredskapsløsninger for alle deler av beredskapsapparatet.

Kystberedskap

I Trøndelag, som i store deler av resten av landet, skjer mye av verdiskapningen i kystområdene. I tillegg til olje/gass representerer fiske og spesielt havbruk en meget stor verdiskapning for landet. Havbruksnæringen er tilstede langs hele kysten og har god innsikt i de fleste forhold i de områder der de opererer. Samtidig er det selskaper som driver understøttelse og vedlikehold av anleggene som innehar kapasitet av stor interesse for å bygge en mer solid beredskap langs kysten.

Typisk har de største av serviceselskapene til havbruksnæringen spesialfartøy med ROV'er, hurtiggående fartøy og dykkere deployert langs hele kysten fra Rogaland til Finnmark. Denne flåten og kompetansen kan lett blir tilgjengelig for Forsvaret og beredskapsetatene for å bygge en bedre kystberedskap, både for klarering av havner og fartøy og for å være bedre rustet til å håndtere hybride trusler. Et samvirke mellom disse selskapene, Kystvakten og heimevernsdistriktene langs kysten vil kunne skape en bedre operativ innsikt i de utfordringene som ulike scenario skaper i kystsonen, og en bedre beredskap for å håndtere dem. Ikke minst vil en slik ordning bli en viktig styrkemultiplikator dersom Forsvaret velger å reetablere deler av kapasiteten som Sjøheimevernet i sin tid representerte.

FFT anbefaler at Forsvaret etablerer en beredskapsavtale med denne næringen som kan dekke hele konfliktspektret. Samtidig er det nødvendig å sette av ressurser i avtalen slik at heimevernsdistriktene langs kysten, Kystvakta og andre av forsvarets avdelinger kan øve og trene sammen med de sivile kapasitetene. Det er under trening og samøving relasjoner bygges og innsikt i kapasiteter utvikles.

Helikopterberedskap

FFT er kjent med at Forsvaret har rammeavtaler med sivile leverandører for å bygge en forbedret helikopterberedskap for hele landet. FFT mener at slike rammeavtalen i utgangspunktet bidrar til en vesentlig bedre beredskap for territorielle avdelinger i Forsvaret sammen med andre regionale beredskapsetater. Lokalkunnskapen som helikopterselskapene får gjennom sitt daglige sivile virke er uvurderlig også for Forsvarets avdelinger i beredskapssituasjoner. Avtalen innebærer at ikke bare helikopter kan stilles til rådighet, men flere selskaper leverer i tillegg meget avanserte droner som vil kunne ha en god effekt ved f.eks. objektsikringsoppdrag over hele landet.

En utfordring ved avtalen er at lokal bruk av denne rammeavtalen under øvelser og treninger bare i meget begrenset grad er finansiert. Det å bruke den sivile kapasiteten for å utvikle samordnet operativ kompetanse mellom aktørene blir derfor meget vanskelig. Likeså burde avtalen utvides til også å inkludere flere av de andre aktørene som hver dag opererer i lokalområdet men som er utelukket fordi rammeavtalen setter unødige begrensninger. Disse forholdene gjør at FFT ser det som formålstjenlig at Forsvaret revurderer innretningen på rammeavtalen, gjør den mer tilgjengelig og

sørger for at bruken av kapasiteten finansieres. Igjen, det er under trening og samøving relasjoner skapes, innsikt i kapasiteter utvikles og operativ evne bygges.

Vedlikeholds- og logistikkberedskap

Stortingsmelding 9 – Nasjonal forsvarsindustriell strategi og inneværende LTP belyser nødvendigheten av å etablere robuste samarbeidsformer som gir kortest mulig responstid og er kosteffektive. FFT mener Forsvaret i vesentlig større grad bør søke å utnytte lokale og regionale aktører innenfor vedlikehold og logistikkunderstøttelse for å ivareta disse forholdene.

Forsvaret har allerede eksisterende rammeavtaler der regionale sivile verksted- og vedlikeholdskapasiteter sammen med lokale transportleverandører har støttet Forsvaret. Kompetansen er bygget sten for sten over tide og rammeavtalene kan levere denne kapasiteten i både fred, krise og krig. Erfaringene på både leveransedyktighet, fleksibilitet og kvalitet er udiskutable og bransjen får gode tilbakemeldinger både etter krevende moderniseringsarbeider, daglig vedlikehold og støtte under de store øvelsene både i Trøndelag og i Nord-Norge.

Utfordringene så langt har vært at arbeidsoppdragene som tildeles fra Forsvaret over tid er for små og tilfeldige til at bedriftsmessig forsvarlig drift sikres. Det skaper en meget stor risiko for at bedriftene ikke klarer å levere denne støtten i skarpere situasjoner. Med unntak av det luftoperative vedlikeholdet mener derfor FFT at det er unødvendig at Forsvaret bygger opp en egen vedlikeholdskapasitet i Trøndelag. En bedre løsning må være å videreutvikle den kapasiteten og kompetansen regionen har for å ta et helhetlig ansvar for vedlikeholdsoppgavene til avdelingene på Værnes Garnison, MCPP-N og Ørland flystasjon. Et slikt initiativ overfor aktørene vil være både kosteffektivt, redusere behovet for ny EBA og gi en bedre beredskap for avdelingene i Trøndelag og ikke minst til MCPP-N. Erfaringene vil samtidig ha stor overføringsverdi når tilsvarende kapasiteter skal bygges ut i andre deler av landet, eksempelvis i Ofoten-området.

FFT forventer at FD tar styringen på en slik utvikling både nasjonalt og i samarbeid med amerikanske myndigheter.

Avslutning

Forsvarsforum Trøndelag takker for muligheten til å gi innspill til den pågående prosessen med å utvikle en ny langtidsplan for Forsvaret. Målet med innspillet er å gi konstruktive bidrag til prosessen fra en region med stor forsvarsinteresse og forsvarsvilje. Forsvarsforum Trøndelag imøteser videre muligheter til å være en bidragsyter i utviklingen av Forsvaret og Totalforsvaret.

Til Det kongelige Forsvarsdepartement

Det vises til samtale med Deres Bård Gran i dag.

Vedlagt oversendes innspillsnotat fra Forsvarsforum Trøndelag og saksforelegg som forelegges Fylkesutvalget i Trøndelag fylkeskommune tirsdag 5. november.
Dette innspillet er utarbeidet innen rammen av det forsvarspolitiske samarbeidet i Forsvarsforum Trøndelag (FFT) representert ved våre tre største forsvarskommuner Ørland, Stjørdal og Trondheim og Trøndelag fylkeskommune.
Saken vil bli behandlet også hos de øvrige medlemmene innen kort tid.
Endelig vedtak vil bli oversendt departementet etter den politiske behandlingen hos de fire medlemmene i FFT.

Jeg ber om bekreftelse på mottak av denne eposten.

Kopi:
Trondheim kommune
Stjørdal kommune
Ørland kommune

Med vennlig hilsen
Arild Egge

Arild Egge
Spesialrådgiver
Seksjon næring
Skype: arieg@trondelagfylke.no
74 17 51 45
74 17 40 00 (sentralbord)
www.trondelagfylke.no

29 oktober 2019

Innspill til langtidsplanen for Forsvaret fra Forsvarsforum Trøndelag

Innledning

Forsvarsforum Trøndelag (FFT) er et politisk samarbeidsorgan mellom Trøndelag fylkeskommune og forsvarskommunene Ørland, Stjørdal og Trondheim. FFT skal arbeide for å ivareta Trøndelags interesser knyttet til Forsvarets aktivitet i Midt-Norge. Målet er en sterk region hvor Forsvaret og næringslivet henter ut store positive synergier og drar nytte av hverandre.

FFT viser til Forsvarsdepartementets (FD) brev med invitasjon til dialogmøte og skriftlig innspill til langtidsplanen.[1] Dette notatet har til hensikt å gi et samlet innspill fra FFT til det pågående arbeidet med ny Langtidsplan for Forsvaret (LTP). Innspillet søker i størst mulig grad å understøtte Forsvarets operative behov i både fred, krise og krig.

Innspillet tar utgangspunkt i gjeldene Langtidsplan for forsvarssektoren «Kampkraft og bærekraft» og behovet for å videreutvikle forsvarssektoren basert på endringer i den sikkerhetspolitiske og forsvarspolitiske utvikling[2]. I den forbindelse er Forsvarsjefens fagmilitære råd (FMR) 2019[3] vektlagt sammen med Forsvarsministerens (FMIN) mandat til Forsvarsjefen (FSJ) for FMR[4]. FFT har også benyttet rapporten fra Forsvarets forskningsinstitutt (FFI) med innspill til ny langtidsplan[5].

Trøndelag har vært, er og vil være et viktig område for Forsvaret i dag. Sentralt står Luftforsvarets aktivitet med kampflybasen på Ørland og Luftkrigsskolen i Trondheim sammen med et fremtidig skolesenter for Luftforsvaret på Værnes. Samtidig representerer forhåndslagringen av amerikansk militært utstyr en 40 år gammel sivil/militær suksesshistorie med stor forsvarsverdi for Norge. Regionen spiller også en nøkkelrolle i mottak av allierte forsterkninger i krise/krig der både Værnes og Ørland har store oppgaver og regionen har også vært vertskap for store allierte øvelser både i 2016 og 2018. Forsvarsviljen er stor i regionen og det er stor interesse fra relevante deler av næringslivet for å bidra inn i Totalforsvaret med kapasiteter som etterspørres av Forsvaret og andre beredskapsetater.

Regionen har meget gode og effektive kommunikasjonsløsninger og er vertskap for både Nord Universitet, NTNU og SINTEF, som er landets sterkeste teknologimiljøer. Regionen har et næringsliv med høy teknologisk kompetanse, forsknings- og utviklingskapasitet, kompetente fagfolk og dyktige produksjonsbedrifter innenfor et meget bredt domene.

[1] Det Kongelige Forsvarsdepartement, 2019/858-27/FD IV 2/BAGR, 10 oktober 2019.
[2] Det Kongelige Forsvarsdepartement, Prop. 151 S (2015-2016), Proposisjon til Stortinget, godkjent i statsråd 17 juni 2016.
[3] Forsvarssjefen, Fagmilitært råd 2019, «Et styrket forsvar», overlevert Forsvarsministeren 8 oktober 2019.
[4] Det Kongelige Forsvarsdepartement, «Ny langtidsplan for forsvarssektoren – Anmodning om Forsvarssjefens tilrådning om den videre utvikling av Forsvaret», 5 april 2019.
[5] Forsvarets forskningsinstitutt, FFI-rapport 19/00328, «Hvordan styrke forsvaret av Norge? Et innspill til ny langtidsplan (2021-2024)», 4 februar 2019.

Oppsummering

Oppsummert gir FFT sitt innspill på en rekke punkter for å styrke Forsvaret og totalforsvaret i de kommende langtidsplaner for Forsvaret. Hvert punkt er belyst under i dokumentet:

- FFT støtter i hovedsak Forsvarssjefens (FSJ) alternativ A i det Fagmilitære rådet (FMR)
- FFT forventer et robust forsvar som selvstendig vil kunne være i stand til å ivareta de grunnleggende behovene for nasjonal sikkerhet og at det realiseres økonomisk
- FFT mener at økning av bemanningen bør være det høyest prioriterte tiltaket i neste LTP
- FFT stiller seg helt og holdent bak NATO-medlemskapet, støttet av de bilaterale sikkerhetsavtalene
- FFT støtter utviklingen av kampflybasen på Ørland som en base for høyintensitetsoperasjoner, både for nasjonale og allierte forsterkninger.
- FFT peker på en nødvendig balanse mellom personelløkning og økt kapasitet på forlegning/forpleining for alle kategorier på Ørland
- FFT anbefaler at Ørland også i fremtiden bør være Forsvarets kompetansesenter for luftvern
- FFT anbefaler en reetablering av Ørland flystasjon sin kapasitet til å være vertskap for alliert trening
- FFT støtter signalene om fortsatt utvikling på Værnes herunder etableringen av Luftforsvarets skolesenter på Værnes
- FFT foreslår etableringen av Trøndelag bataljon lagt til Værnes som en del av Brigade Sør
- FFT forventer en snarlig realisering av EBA på Værnes for å ivareta nye behov knyttet til undervisning, forlegning og forpleining
- FFT ønsker fortsatt å være et godt vertskap for forhåndslagringsprogrammet (MCPP-N)
- FFT mener lokalt næringsliv kan ta større roller både i programmet og i en vertslandsstøtterolle
- FFT vil bidra til å utvikle det allerede meget gode sivil/militære samarbeidsforholdet i Regionen
- FFT anbefaler at neste LTP beskriver en nødvendig styrking av Forsvarets kapasitet til å gjennomføre grunnleggende offisersutdanning
- FFT peker på den omfattende porteføljen Trøndelag Heimevernsdistrikt 12 (HV-12) har og forventer at avdelingen gis gode rammebetingelser
- FFT peker på utviklingen i svensk forsvarspolitikk og ønsker et tettere regionalt samarbeid innenfor totalforsvarsutvikling, infrastrukturutvikling og mulighet for bruk at skyte/øvingsfelt på svensk side
- FFT forventer at neste LTP vil inneholde en ytterligere revitalisering av totalforsvaret
- FFT støtter utviklingen av et nærmere sivil/militært samarbeid innenfor Totalforsvaret og står bak trøndersk næringsliv som samhandler med Forsvaret for å bygge større operativ evne til alle aktører
- FFT ber om at lokale leverandører ivaretas når sentrale rammeavtaler etableres
- FFT peker på muligheten for å styrke kystberedskapen ved å inngå avtaler med eksempelvis støttestrukturen til havbruksnæringen
- FFT peker på muligheten for en vesentlig bedre regional helikopterberedskap ved å gi ressurser til lokal trening/øving og at en samlet kompetanse utnyttes
- FFT synliggjør muligheten for å la regionale aktører overta vedlikehold av både nasjonalt og amerikansk materiell i Trøndelag

Rammer og føringer

FMIN beskriver regjeringens ambisjoner for neste LTP i mandatet til FSJ. Viljen til å styrke forsvarsevnen er beskrevet i gjeldene LTP og neste plan skal bygge på det fundamentet. «Regjeringen vil styrke Forsvarets evne til å håndtere de mest krevende oppgavene».[6] I budsjettforslaget for neste år fremholdes også at «Regjeringen legger derfor opp til at neste langtidsplan bygger videre på styrkingen i inneværende plan».[7]
I FMINs mandat til FSJ beskrives hvilke sentrale rammefaktorer som legges til grunn for behovet om en betydelig satsing på styrket forsvarsevne.[8]

Mandatet til FMR skisserer seks tema regjeringen anser som særlig relevante for å videreutvikle Forsvaret:[9]

- Et forsvar med økt robusthet og reaksjonsevne og med tilstrekkelig utholdenhet og beskyttelse
- Et alliansetilpasset forsvar
- Fortsette utviklingen mot et moderne og relevant forsvar
- Forbedret effekt gjennom samarbeid mellom Forsvaret og sivil sektor
- Tilrettelegge for rett kompetanse og en balansert personellsammensetning
- Tilrettelegge for en kostnadseffektiv og bærekraftig forsvarsstruktur.

FSJ fremhever i FMR; Ut fra mandatet er det identifisert fem forhold som må være styrende for den videre utviklingen av Forsvaret:[10]

- Øke reaksjonsevnen i hele styrkestrukturen
- Øke utholdenheten i hele styrkestrukturen
- Redusere sårbarheten i kritiske strukturelementer
- Bidra mer til NATO og internasjonale operasjoner
- Øke volum og bredde i styrkestrukturen.

Vurdering

Forsvarssjefen (FSJ) la fram sitt fagmilitære råd (FMR) 8 oktober. Utredningen bygger på en sikkerhetspolitisk situasjonsbeskrivelse som gjør at Forsvaret må videreutvikles for å kunne gi landet en «troverdig forsvarsevne, nasjonal og alliert situasjonsforståelse og evne til suverenitetshevdelse og episodehåndtering i norske hav- og interesseområder»[11]. FSJ anbefaler sitt alternativ A[12] som han mener vil kunne møte sikkerhetssituasjonen og gjøre Forsvaret i stand til å løse de pålagte oppgavene.

Til tross for et bredt forsvarsforlik i Stortinget, og en betydelig styrking av Forsvaret i inneværende LTP-periode, har en endret sikkerhetssituasjonen gjort det nødvendig å se med nye øyne på utviklingen av Forsvaret. Vårt NATO-medlemskap er en grunnsten i norsk forsvars- og sikkerhetspolitikk som har tjent nasjonen vel i 70 år. Å ivareta våre forpliktelser overfor NATO har

[6] FD, mandat, s.1
[7] FD, Prop 1, s.11
[8] FD, mandat, s.2-3.
[9] FD, mandat, s. 3-5.
[10] FMR, s. 26.
[11] Sitat fra Forsvarssjefens fagmilitære råd (FMR)
[12] IBID

sammenheng med forventningen om støtte og forsterkning fra NATOs medlemsland til Norge i krevende situasjoner som krise og krig.

Samtidig er FFT av den oppfatning at nasjonen er tjent med å ha et robust forsvar som selvstendig vil kunne være i stand til å ivareta de grunnleggende behovene for nasjonal sikkerhet. Å slippe seg ned på en struktur der hverken kompetanse, robusthet, beredskap eller utholdenhet er tilfredsstillende er meget uheldig. Slik har situasjonen vært for Forsvaret en lengre periode. Dersom Norge skal kunne ivareta NATO i nordområdet og sikre avspenning i en krevende sikkerhetspolitisk situasjon må Forsvaret være så robust at det faktisk har troverdighet hos alle parter.

FFT er av den oppfatning at FSJ har lagt fram en balansert struktur som vil kunne ivareta Forsvarets pålagte oppgaver. FFT stiller seg derfor i hovedsak bak forsvarssjefens alternativ A. Det er avgjørende at Forsvaret styrkes og at det settes av ressurser for å sikre en rask oppbygging av Forsvarets strukturer. Det forutsettes at Norge står fast ved intensjonen om å bruke minst 2% av BNP på Forsvaret for å ivareta forpliktelsene i NATOs artikkel 3. Allikevel er det viktigst å sikre at Forsvarsbudsjettet økes betydelig, uavhengig av BNP, for å sikre realiseringen av en struktur som ivaretar nasjonens grunnleggende sikkerhetsbehov og som faktisk finansierer utviklingen som Forsvarssjefen ber om.

FFT mener at et fellestrekk er behovet for mer personell i strukturen, både fast ansatte og vernepliktige inne til førstegangstjeneste. En betydelig økning av bemanningen bør derfor være det høyest prioriterte tiltaket i neste LTP, og styrkingen bør skje jevnt fordelt over flere år og starte snarest mulig.

En videreføring av NATO-medlemskapet, støttet av de bilaterale sikkerhetsavtalene for å ivareta en andrelinjes forsterkning, er en naturlig del av det å holde seg med et eget forsvar med tilfredsstillende kapasitet.

Forslag til videre utvikling med fokus på Trøndelag

I prosessen med å utvikle en ny LTP, er det mange ulike forhold og faktorer som må veies mot hverandre. FFT forutsetter at beslutningsnivået i Forsvaret er godt kjent med mulighetene i Trøndelag. Det er allikevel hensiktsmessig å peke på noen utviklingsmuligheter som vil bidra til å styrke Forsvarets operative evne og utnytte eksisterende infrastruktur bedre. FFT vil derfor belyse følgende områder:

- Ørland
- Værnes
- Forhåndslagring og alliert mottak
- Luftkrigsskolen
- Heimevernet
- Samarbeid med Sverige
- Totalforsvaret med innspill til rammeavtaler og styrket kystberedskap, helikopterberedskap og logistikkberedskap

Ørland

FSJ anbefaler at Ørland flystasjon utvikles videre for høyintensitetsoperasjoner, blant annet for å sikre understøttelse av egne og allierte luftoperasjoner.[13] Siden Stortingets beslutning om valg av hovedbase for nye F-35 kampfly i 2012, har flystasjonen opplevd en betydelig vekst i infrastruktur og

[13] FMR, s. 70.

bemanning. Tilførselen av nye fly har gått etter planen, og Forsvarsbygg fortjener ros for hvor godt de fortløpende har dekket behovet i baseløsningen. FFT stiller seg bak FSJs anbefaling og finner det naturlig å minne om at den betydelige bemanningsøkningen også må gjenspeiles i økt kapasitet på både forlegning og forpleining.

FSJ anbefaler i FMR anskaffelse av en nasjonal multirolle tanker/transport (MRTT) kapasitet for spesielt å øke Luftforsvarets evne til å løse sine høyest prioriterte oppgaver med større rekkevidde og utholdenhet. FFT er enig i dette siden en nasjonal MRTT kapasitet vil kunne etterfylle både F-35 og P-8A i luften (AAR) og med det være en betydelig styrkemultiplikator. En anskaffelse av denne kapasiteten bør gis høy prioritet. For å sikre nødvendig utholdenhet, så bør det vurderes å anskaffe tre fly. Flyene bør stasjoneres på en operativ flystasjon hvor de effektivt kan støtte både F-35 og P-8A i daglige operasjoner.

Videre anbefaler FSJ i FMR en trinnvis økning av kapasiteten til luftvern med kort og middels rekkevidde, men fastholder en fortsatt satsning på langtrekkende luftvern med tre batterier i alle alternativer. Sistnevnte er en videreføring av inneværende LTP og mulige prosjekter i FAF.[14][1516][6] Luftforsvarets luftvern er i dag samlet på Ørland flystasjon med tilhørende Luftverntaktisk skole (LVTS). Styrkeproduksjon av luftvernenheter bør foregå på en flystasjon med daglig kampflyaktivitet og FFT mener derfor at Ørland også i fremtiden bør være Forsvarets kompetansesenter for luftvern.

FFT vil også peke på Ørland flystasjon sin rolle som vertskap for de største allierte flyøvelsene i Europa og som mottaksbase for alliert fly i en beredskapssituasjon. Kommende LTP bør vektlegge en reetablering av stasjonens kapasitet til dette.

Værnes

FFT vil igjen understreke betydningen av Værnes både ved alliert forsterkning og som utdanningsgarnison for ulike deler av Forsvaret, Politiet og rotasjonsstyrken fra US Marine Corps. FFT forventer en betydelig satsing på Værnes i kommende LTP for å utnytte de mulighetene for bygging av operativ evne som Værnes utgjør. Inneværende LTP skisserte en betydelig satsning på Værnes som base for Luftforsvarets skolesenter uten at det er realisert. Samtidig legger FFT merke til at FSJ på nytt anbefaler etablering av Luftforsvarets skolesenter på Værnes og at Værnes øremerkes som en av fire reservebaser for luftoperasjoner. FFT er enig i dette og mener det kan gi gode og fremtidsrettede løsninger. Værnes har lange tradisjoner som utdanningsgarnison og spiller en operativ nøkkelrolle ved alliert mottak. I tillegg til Værnes Garnison er lokale skyte- og øvingsfelt i Leksdal og Frigård meget godt tilpasset behovene for grunnleggende utdanning samtidig som skytefeltet i Giskås i Steinkjer kommune er utviklet til å håndtere et sett av kapasiteter. Værnes er derfor godt rustet til å håndtere en fremtidig utvikling.

FFT støtter FSJs behov for å styrke Hæren som i dag har en begrenset evne til å løse sitt oppdrag. Ved etableringen av en Brigade Sør med motoriserte infanteribataljoner foreslår FFT å etablere Trøndelag bataljon med base på Værnes som en del av en ny brigade. Reetablering av Hæren i Trøndelag vil ha mye å si for både forsvarsvilje og rekruttering. Videre vil en slik etablering ha betydelige synergier med annen aktivitet på Værnes, inkludert rotasjonsstyrken fra USMC. Et tettere samarbeid med Sverige vil også kunne åpne opp for bruk av skyte- og øvingsfelt rett utenfor Østersund med stor samvirkekapasitet, bare en kort kjøretur unna.

[14] FD, Prop 151, s. 64
[15] FD, FAF, s. 28.

FFT noterer at Regjeringens forslag til statsbudsjett for 2020 foreslår å bevilge midler for bygging av et nytt forsyningsbygg på Værnes. Et slikt bygg vil gjøre det mulig å understøtte operativ logistikk og annen forsvarsaktivitet på en bedre måte fremover ved at Forsvarets Logistikkorganisasjon kraftsamler sin tilstedeværelse på Værnes. En slik bevilgning bør i tillegg representere starten på en prosess med å utvikle EBA på Værnes for å ivareta både nye forlegnings- og forpleiningsbehov sammen med tilpassede undervisningsfasiliteter for et stort antall skole- og kurselever og rekrutter til førstegangstjeneste. FFT forutsetter at arbeidet iverksettes tidlig i langtidsperioden.

Forhåndslagring og Alliert mottak

Betydningen av forhåndslagrene har økt med årene. Marine Corps Prepositioning Program-Norway (MCPP-N) representerer et vesentlig fundament i norsk forsvars- og sikkerhetspolitikk. Lagringen av både materiell og ammunisjon til en forsterkningskapasitet som samlet er på størrelse med den norske hær og luftforsvar, bidrar til å gjøre Trøndelag til et kraftsenter for Forsvaret. Regionen har vært et godt vertskap for dette programmet i snart 40 år og aktiviteten i programmet er økende. FFT ser ingen grunn til å endre på vertskapet samtidig som muligheter for et tettere sivil/militært samarbeid for å understøtte programmet og trøndersk næringsliv må undersøkes nærmere. Eksempelvis kan trønderske bedrifter ta et betydelig større ansvar for vedlikehold av amerikansk materiell. Dette er nærmere behandlet under punktet om totalforsvaret.

Når det gjelder alliert mottak og vertslandsstøtte er det fornuftig å videreutvikle samarbeidet mellom Forsvaret og de bedriftene som har støttet gjennomføringen av de store øvelsene i 2016 og 2018. Investeringer i drivstoffsikkerhet på Værnes vil også ha positive ringvirkninger på samfunnet sammen med en økt beredskap for Forsvaret og allierte forsterkninger.

Likevel vil FFT peke på de samtidighetsutfordringer som et alliert mottak i en beredskapssituasjon vil skape. Erfaringene etter Trident Juncture 2018 adresserer denne utfordringen og gjør at nødvendige infrastrukturtiltak på havner, veier, jernbane og flyplasser for bedre å være i stand til å ta imot allierte forsterkninger må identifiseres og iverksettes. Løsningene må finnes i et samspill mellom Forsvaret og aktørene i regionen og FFT forventer et initiativ fra Forsvaret for å ta tak i denne problemstillingen. Forsvaret må også bygge videre på det gode sivil/militære samarbeidet som er utviklet mellom aktørene i Trøndelag og forsterke ledelses- og koordineringselement som binder sammen alle ressursene som kreves, både på militær og sivil side.

Luftkrigsskolen

Luftkrigsskolen (LKSK) i Trondheim er i inneværende LTP periode overført fra Luftforsvaret til Forsvarets høyskole (FHS). I tillegg har FHS vært igjennom en krevende omstilling med en betydelig reduksjon i antall årsverk. LKSK er fremdeles Luftforsvarets primære kulturbærer og forsvarsgrenens høyeste utdanningsnivå. For å kunne gjennomføre en gradvis økning av bemanningen i Luftforsvaret, må man styrke skolens kapasitet til å utdanne offiserer. FFT anbefaler at neste LTP beskriver en nødvendig styrking av Forsvarets kapasitet til å gjennomføre grunnleggende offisersutdanning.

Heimevernet

Trøndelag Heimevernsdistrikt 12 (HV-12) er landets største distrikt med nesten 6000 soldater organisert i områder som dekker hele fylket. HV-12 har i tillegg et utstrakt samarbeid med svenske avdelinger og har ved en rekke anledninger øvd og trent sammen med disse. HV-12 har også en nøkkelrolle som vertskap for den amerikanske rotasjonsstyrken på Værnes. Dette er en krevende oppgave for et HV-distrikt som har vitale lokale og regionale samfunnsoppgaver som sin primære funksjon. FFT understreker nødvendigheten av å ha et robust ledelseselement i Trøndelag som kan sy sammen territorielle operasjoner, vertslandsstøtte og samvirke med det sivile samfunn. HV-12 må derfor sikres rammebetingelser som gjør det mulig å ivareta et meget komplekst sett av oppgaver.

Samarbeid med Sverige

FFT er kjent med at Sverige også er i ferd med å ferdigstille sin forsvarsutredning og planlegger å øke forsvarsbudsjettet betydelig for å bygge operative kapasiteter i Forsvaret sammen med et revitalisert totalforsvar. Rammen for forsvarsbudsjettet i 2024 er i utgangspunktet 85 mrd svenske kroner. Sverige og Norge deler mye av de sikkerhetsmessige utfordringene og samarbeider innenfor den nordiske samarbeidsavtalen, NORDEFCO. I Midt-Sverige planlegges en reetablering av et regiment i Østersund og gjenåpning av Grytans skytefelt i Brunflo ved Østersund. Her finnes skyte- og øvingsfelt som tilrettelegger for skarpskyting av mekaniserte avdelinger, artilleri og våpenlevering fra fly. Den svenske forsvarsutredningen peker på aksen Østersund-Trondheim som meget viktig i en beredskapssituasjon. Opprustning og elektrifisering av Meråkerbanen vil derfor ha stor betydning, ikke bare fra norsk side.

Regionalt samarbeider Trøndelag med sine svenske kolleger innenfor flere områder, eksempelvis politi og helse. HV-12 har en samarbeidsavtale med det svenske heimevernet og trener med jevne mellomrom hos hverandre, om enn i mindre målestokk. FFT mener det er rom for et tydeligere regionalt samarbeid, også innenfor andre beredskapsområder som matsikkerhet, logistikk, infrastrukturutvikling, flyoperasjoner, drivstoff og militært samarbeid. FFT forventer at LTP legger til rette for regional utvikling innenfor disse områdene.

Totalforsvaret

De siste årene har utviklingen av Totalforsvaret gjenetablert noe av tenkningen som lå til grunn for totalforsvarskonseptet før 2004. Erkjennelsen av at Forsvaret ikke vil være i stand til å løse sine oppgaver uten omfattende støtte fra samfunnet for øvrig ligger nå til grunn både for direkte understøttelse av Forsvaret og for etablering av vertslandsstøtte under mottak av allierte forsterkninger. Både Cold Response 2016 Trident Juncture 2018 var omfattende øvelser der systemet ble testet og utprøvd.

FFT forventer at neste LTP vil inneholde en ytterligere revitalisering av totalforsvaret. FMIN påpeker dette i sitt mandat til FSJ.[17] Begrunnelsen er primært gitt i trusselutviklingen, hvor kompleksiteten i utfordringsbildet krever et mer omfattende samarbeid for å møte nye sammensatte trusler. Skillet mellom trusler rettet mot statssikkerheten og samfunnssikkerheten blir stadig mer krevende å definere.[18]Samfunnssikkerheten påvirker Forsvarets evne til å ivareta statssikkerheten.[19]

Sett fra FFT sitt ståsted representerer utviklingen av Totalforsvaret betydelige muligheter for næringslivet så vel som for Forsvaret og andre offentlige beredskapsetater. Det er også stor interesse fra næringslivet i regionen for å bidra med innovasjon og utvikling i Forsvaret og totalforsvaret. Det vil kunne være gode bidrag for å bygge beredskap og operativt gode løsninger til det beste for nasjonen. FFT vil belyse fire ulike områder med konkrete forslag til forbedringer.

Rammeavtaler

FFT er positive til at Forsvaret er gitt anledning til å inngå rammeavtaler for bedre å være forberedt på situasjoner som tilsier at omfattende sivil støtte er nødvendig. Det er en viktig erkjennelse av at rekvisisjonsloven ikke er tilstrekkelig for å møte Forsvarets behov. Redusert varslingstid medfører også at behovet for understøttelse må være på plass raskere. Næringslivet i Trøndelags-regionen er

[17] FD, mandat, s.4-5.
[18] Ibid, s.4.
[19] FMR, s. 83.

generelt positive til å inngå denne type beredskapsavtaler. Det er vår anbefaling at slike avtaler også inneholder en gjensidig forpliktelse om at dette må øves.

En utfordring med sentrale rammeavtaler er at lokale leverandører enten ikke når opp i konkurransen og utelukkes fra et lokalt Forsvarsmarked, eller at kostnadene ved å være underleverandører blir så store at de ikke kommer seg inn på markedet. Spesielt matleverandører, men også andre leverandører av varer og tjenester er utsatt for dette. FFT anmoder FD om å endre på praksisen slik at lokale leverandører i større grad får mulighet til å levere direkte til Forsvarets avdelinger uten fordyrende mellomledd som det legges opp til i eksisterende rammeavtaler. Det vil i sum skape mer robuste beredskapsløsninger for alle deler av beredskapsapparatet.

Kystberedskap

I Trøndelag, som i store deler av resten av landet, skjer mye av verdiskapningen i kystområdene. I tillegg til olje/gass representerer fiske og spesielt havbruk en meget stor verdiskapning for landet. Havbruksnæringen er tilstede langs hele kysten og har god innsikt i de fleste forhold i de områder der de opererer. Samtidig er det selskaper som driver understøttelse og vedlikehold av anleggene som innehar kapasitet av stor interesse for å bygge en mer solid beredskap langs kysten.

Typisk har de største av serviceselskapene til havbruksnæringen spesialfartøy med ROV'er, hurtiggående fartøy og dykkere deployert langs hele kysten fra Rogaland til Finnmark. Denne flåten og kompetansen kan lett blir tilgjengelig for Forsvaret og beredskapsetatene for å bygge en bedre kystberedskap, både for klarering av havner og fartøy og for å være bedre rustet til å håndtere hybride trusler. Et samvirke mellom disse selskapene, Kystvakten og heimevernsdistriktene langs kysten vil kunne skape en bedre operativ innsikt i de utfordringene som ulike scenario skaper i kystsonen, og en bedre beredskap for å håndtere dem. Ikke minst vil en slik ordning bli en viktig styrkemultiplikator dersom Forsvaret velger å reetablere deler av kapasiteten som Sjøheimevernet i sin tid representerte.

FFT anbefaler at Forsvaret etablerer en beredskapsavtale med denne næringen som kan dekke hele konfliktspektret. Samtidig er det nødvendig å sette av ressurser i avtalen slik at heimevernsdistriktene langs kysten, Kystvakta og andre av forsvarets avdelinger kan øve og trene sammen med de sivile kapasitetene. Det er under trening og samøving relasjoner bygges og innsikt i kapasiteter utvikles.

Helikopterberedskap

FFT er kjent med at Forsvaret har rammeavtaler med sivile leverandører for å bygge en forbedret helikopterberedskap for hele landet. FFT mener at slike rammeavtalen i utgangspunktet bidrar til en vesentlig bedre beredskap for territorielle avdelinger i Forsvaret sammen med andre regionale beredskapsetater. Lokalkunnskapen som helikopterselskapene får gjennom sitt daglige sivile virke er uvurderlig også for Forsvarets avdelinger i beredskapssituasjoner. Avtalen innebærer at ikke bare helikopter kan stilles til rådighet, men flere selskaper leverer i tillegg meget avanserte droner som vil kunne ha en god effekt ved f.eks. objektsikringsoppdrag over hele landet.

En utfordring ved avtalen er at lokal bruk av denne rammeavtalen under øvelser og treninger bare i meget begrenset grad er finansiert. Det å bruke den sivile kapasiteten for å utvikle samordnet operativ kompetanse mellom aktørene blir derfor meget vanskelig. Likeså burde avtalen utvides til også å inkludere flere av de andre aktørene som hver dag opererer i lokalområdet men som er utelukket fordi rammeavtalen setter unødige begrensninger. Disse forholdene gjør at FFT ser det som formålstjenlig at Forsvaret revurderer innretningen på rammeavtalen, gjør den mer tilgjengelig og

sørger for at bruken av kapasiteten finansieres. Igjen, det er under trening og samøving relasjoner skapes, innsikt i kapasiteter utvikles og operativ evne bygges.

Vedlikeholds- og logistikkberedskap

Stortingsmelding 9 – Nasjonal forsvarsindustriell strategi og inneværende LTP belyser nødvendigheten av å etablere robuste samarbeidsformer som gir kortest mulig responstid og er kosteffektive. FFT mener Forsvaret i vesentlig større grad bør søke å utnytte lokale og regionale aktører innenfor vedlikehold og logistikkunderstøttelse for å ivareta disse forholdene.

Forsvaret har allerede eksisterende rammeavtaler der regionale sivile verksted- og vedlikeholdskapasiteter sammen med lokale transportleverandører har støttet Forsvaret. Kompetansen er bygget sten for sten over tide og rammeavtalene kan levere denne kapasiteten i både fred, krise og krig. Erfaringene på både leveransedyktighet, fleksibilitet og kvalitet er udiskutable og bransjen får gode tilbakemeldinger både etter krevende moderniseringsarbeider, daglig vedlikehold og støtte under de store øvelsene både i Trøndelag og i Nord-Norge.

Utfordringene så langt har vært at arbeidsoppdragene som tildeles fra Forsvaret over tid er for små og tilfeldige til at bedriftsmessig forsvarlig drift sikres. Det skaper en meget stor risiko for at bedriftene ikke klarer å levere denne støtten i skarpere situasjoner. Med unntak av det luftoperative vedlikeholdet mener derfor FFT at det er unødvendig at Forsvaret bygger opp en egen vedlikeholdskapasitet i Trøndelag. En bedre løsning må være å videreutvikle den kapasiteten og kompetansen regionen har for å ta et helhetlig ansvar for vedlikeholdsoppgavene til avdelingene på Værnes Garnison, MCPP-N og Ørland flystasjon. Et slikt initiativ overfor aktørene vil være både kosteffektivt, redusere behovet for ny EBA og gi en bedre beredskap for avdelingene i Trøndelag og ikke minst til MCPP-N. Erfaringene vil samtidig ha stor overføringsverdi når tilsvarende kapasiteter skal bygges ut i andre deler av landet, eksempelvis i Ofoten-området.

FFT forventer at FD tar styringen på en slik utvikling både nasjonalt og i samarbeid med amerikanske myndigheter.

Avslutning

Forsvarsforum Trøndelag takker for muligheten til å gi innspill til den pågående prosessen med å utvikle en ny langtidsplan for Forsvaret. Målet med innspillet er å gi konstruktive bidrag til prosessen fra en region med stor forsvarsinteresse og forsvarsvilje. Forsvarsforum Trøndelag imøteser videre muligheter til å være en bidragsyter i utviklingen av Forsvaret og Totalforsvaret.

Trøndelag fylkeskommune

Arkivsak-dok.	201955688-2
Saksbehandler	Arild Egge

Saksgang	**Møtedato**	**Utvalgssaksnr**
Fylkesutvalget 2019-2023	05.11.2019	

Ny langtidsplan for forsvaret. Innspill fra Forsvarsforum Trøndelag.

Fylkesrådmannens innstilling:

Fylkesutvalget slutter seg til innspillet til langtidsplan for Forsvaret fra Forsvarsforum Trøndelag.

Trøndelag fylkeskommune
Click or tap here to enter text.

Vedlegg:

Nummererte vedlegg som følger saken:

1. Innspill til langtidsplanen for Forsvaret fra Forsvarsforum Trøndelag.

2. Forsvarssjefens fagmilitære råd (lenke under)

https://www.regjeringen.no/contentassets/8abeb7eedf034b1aaaf1c2b63729f2cd/fmr_2019_kortversjon_godkjent_.pdf

Andre refererte dokumenter i saken:

3. Ny langtidsplan for forsvarssektoren. Invitasjon til dialogmøte og mulighet for skriftlige innspill til langtidsplanen.

Sammendrag

Dette innspillet er utarbeidet innen rammen av det forsvarspolitiske samarbeidet i Forsvarsforum Trøndelag (FFT) representert ved våre tre største forsvarskommuner Ørland, Stjørdal og Trondheim og Trøndelag fylkeskommune. Denne innstillingen (inkludert innspillet fra FFT) er oversendt Forsvarsdepartementet innen fristen 1. november, og det endelige vedtak vil bli oversendt etter den politiske behandlingen hos medlemmene i FFT.

Oppsummert gir FFT innspill på en rekke punkter for å styrke Forsvaret og totalforsvaret i de kommende langtidsplaner for Forsvaret. Hvert punkt er belyst mer utfyllende i innspillet fra FFT (vedlegg 1):

- FFT støtter i hovedsak Forsvarssjefens (FSJ) alternativ A i det Fagmilitære rådet (FMR)
- FFT forventer et robust forsvar som selvstendig vil kunne være i stand til å ivareta de grunnleggende behovene for nasjonal sikkerhet og at det realiseres økonomisk
- FFT mener at økning av bemanningen bør være det høyest prioriterte tiltaket i neste LTP
- FFT stiller seg helt og holdent bak NATO-medlemskapet, støttet av de bilaterale sikkerhetsavtalene
- FFT støtter utviklingen av kampflybasen på Ørland som en base for høyintensitetsoperasjoner, både for nasjonale og allierte forsterkninger.
- FFT peker på en nødvendig balanse mellom personelløkning og økt kapasitet på forlegning/forpleining for alle kategorier på Ørland
- FFT anbefaler at Ørland også i fremtiden bør være Forsvarets kompetansesenter for luftvern
- FFT anbefaler en reetablering av Ørland flystasjon sin kapasitet til å være vertskap for alliert trening
- FFT støtter signalene om fortsatt utvikling på Værnes herunder etableringen av Luftforsvarets skolesenter på Værnes
- FFT foreslår etableringen av Trøndelag bataljon lagt til Værnes som en del av Brigade Sør
- FFT forventer en snarlig realisering av EBA på Værnes for å ivareta nye behov knyttet til undervisning, forlegning og forpleining

- FFT ønsker fortsatt å være et godt vertskap for forhåndslagringsprogrammet (MCPP-N)
- FFT mener lokalt næringsliv kan ta større roller både i programmet og i en vertslandsstøtterolle
- FFT vil bidra til å utvikle det allerede meget gode sivil/militære samarbeidsforholdet i Regionen
- FFT anbefaler at neste LTP beskriver en nødvendig styrking av Forsvarets kapasitet til å gjennomføre grunnleggende offisersutdanning
- FFT peker på den omfattende porteføljen Trøndelag Heimevernsdistrikt 12 (HV-12) har og forventer at avdelingen gis gode rammebetingelser
- FFT peker på utviklingen i svensk forsvarspolitikk og ønsker et tettere regionalt samarbeid innenfor totalforsvarsutvikling, infrastrukturutvikling og mulighet for bruk at skyte/øvingsfelt på svensk side
- FFT forventer at neste LTP vil inneholde en ytterligere revitalisering av totalforsvaret
- FFT støtter utviklingen av et nærmere sivil/militært samarbeid innenfor Totalforsvaret og står bak trøndersk næringsliv som samhandler med Forsvaret for å bygge større operativ evne til alle aktører
- FFT ber om at lokale leverandører ivaretas når sentrale rammeavtaler etableres
- FFT peker på muligheten for å styrke kystberedskapen ved å inngå avtaler med eksempelvis støttestrukturen til havbruksnæringen
- FFT peker på muligheten for en vesentlig bedre regional helikopterberedskap ved å gi ressurser til lokal trening/øving og at en samlet kompetanse utnyttes
- FFT synliggjør muligheten for å la regionale aktører overta vedlikehold av både nasjonalt og amerikansk materiell i Trøndelag

Bakgrunn:
Norges sikkerhetspolitiske omgivelser har endret seg, og er i dag preget av mer alvor og av større uforutsigbarhet.

Neste år legger regjeringen frem en ny langtidsplan for forsvarssektoren. I den forbindelse er forsvarssjefen bedt om å legge frem sitt fagmilitære råd for hvordan Forsvaret bør styrkes for å møte de nye utfordringene. En kortversjon av dette rådet er vedlagt saken som vedlegg 1. (Den fullstendige versjonen finnes på https://www.regjeringen.no/no/tema/forsvar/ltp/LTP/id2611090/)

Mandatet fra regjeringen fremhever at Norges sårbarhet øker i takt med at trusselbildet forverres. Det gjør at Norge må ta et større ansvar for egen sikkerhet i våre nærområder og bidra mer til NATO-alliansens samlede avskrekkings- og forsvarsevne.

Regjeringen beskriver behovet for en mer robust forsvarssektor, med tilpasset reaksjonsevne, tilstrekkelig utholdenhet, bedre situasjonsforståelse, bedre beskyttelse og større evne til å håndtere samtidige hendelser.

Det fagmilitære rådet er oversendt regjeringen og en rekke aktører, bl.a. kommuner og fylkeskommuner er invitert til dialogmøter, og invitert til å komme med skriftlige innspill til den nye langtidsplanen. (vedlegg 3)

Faktiske opplysninger:

Trøndelag fylkeskommune
Click or tap here to enter text.

Gjennom Forsvarsforum Trøndelag (FFT) har Trøndelag fylkeskommune et nært samarbeid med våre tre største forsvarskommuner som er Ørland, Stjørdal og Trondheim. FFT er opprettet for å ivareta Trøndelags interesser knyttet til forsvarets aktivitet i Midt-Norge.

Dette innspillet er derfor utarbeidet innen rammen av dette samarbeidet, men siden fristen for å sende inn innspill er 1. november er det ikke mulig å behandle innspillet politisk hos de 4 aktørene innen denne dato. Derfor er denne innstillingen (inkludert innspillet fra FFT) oversendt Forsvarsdepartementet innen fristen, og det endelige vedtak vil bli oversendt etter den politiske behandlingen hos medlemmene i FFT.

Innspillet fra FFT tar utgangspunkt i gjeldene Langtidsplan for forsvarssektoren «Kampkraft og bærekraft» og behovet for å videreutvikle forsvarssektoren basert på endringer i den sikkerhetspolitiske og forsvarspolitiske utvikling[1].

I den forbindelse er Forsvarsjefens fagmilitære råd (FMR) 2019[2] vektlagt sammen med Forsvarsministerens (FMIN) mandat til Forsvarsjefen (FSJ) for FMR[3]. FFT har også benyttet rapporten fra Forsvarets forskningsinstitutt (FFI) med innspill til ny langtidsplan[4].

Drøftinger:
Trøndelag har vært, er og vil være et viktig område for Forsvaret i dag.

Sentralt står Luftforsvarets aktivitet med kampflybasen på Ørland og Luftkrigsskolen i Trondheim sammen med et fremtidig skolesenter for Luftforsvaret på Værnes. Samtidig representerer forhåndslagringen av amerikansk militært utstyr en 40 år gammel sivil/militær suksesshistorie med stor forsvarsverdi for Norge.

Regionen spiller også en nøkkelrolle i mottak av allierte forsterkninger i krise/krig der både Værnes og Ørland har store oppgaver og regionen har også vært vertskap for store allierte øvelser både i 2016 og 2018.

Forsvarsviljen er stor i regionen og det er stor interesse fra relevante deler av næringslivet for å bidra inn i Totalforsvaret med kapasiteter som etterspørres av Forsvaret og andre beredskapsetater.

Regionen har meget gode og effektive kommunikasjonsløsninger og er vertskap for både Nord Universitet, NTNU og SINTEF, som er landets sterkeste teknologimiljøer.

[1] Det Kongelige Forsvarsdepartement, Prop. 151 S (2015-2016), Proposisjon til Stortinget, godkjent i statsråd 17 juni 2016.
[2] Forsvarssjefen, Fagmilitært råd 2019, «Et styrket forsvar», overlevert Forsvarsministeren 8 oktober 2019.
[3] Det Kongelige Forsvarsdepartement, «Ny langtidsplan for forsvarssektoren – Anmodning om Forsvarssjefens tilrådning om den videre utvikling av Forsvaret», 5 april 2019.
[4] Forsvarets forskningsinstitutt, FFI-rapport 19/00328, «Hvordan styrke forsvaret av Norge? Et innspill til ny langtidsplan (2021-2024)» 4. februar 2019.

Regionen har et næringsliv med høy teknologisk kompetanse, forsknings- og utviklingskapasitet, kompetente fagfolk og dyktige produksjonsbedrifter innenfor et meget bredt domene.

I sum mener fylkesrådmannen at innspillet fra FFT gir et nøkternt og realistisk bilde av Trøndelags muligheter og framtidige posisjon i det norske Forsvaret.

Fylkesrådmannens konklusjon:
Denne innstillingen (inkludert innspillet fra FFT) oversendes Forsvarsdepartementet innen fristen 1. november, og det endelige vedtak vil bli oversendt etter den politiske behandlingen hos medlemmene i FFT.